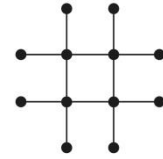

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSFAKULTET

VID

«De er familien min»

Diakoni som hverdagsintegrering – en casestudie fra Rissa

Inger Marie Falch Løwø

Veileder

Dr.theol. Sturla Johan Stålsett

VID vitenskapelige høgskole

Det teologiske menighetsfakultet

AVH5070 Masteravhandling (30 ECTS)

Master i diakoni

Mai 2017

Antall ord: 23821

Sammendrag

Denne oppgaven handler om fenomenet hverdagsintegrering med utgangspunkt i Rissa kommune. Tema for oppgaven er «De er familien min». Diakoni som hverdagsintegrering – en casestudie fra Rissa. Problemstillingen for oppgaven er dette: Er dette diakoni? Hva kjennetegner relasjonene mellom flyktninger og frivillige i studien, og hva motiverer de frivilliges engasjement?

Oppgaven er en kvalitativ undersøkelse i form av en casestudie. Jeg har foretatt intervju av til sammen 14 personer basert på en semistrukturert intervjuguide. Personene jeg har intervjuet er i hovedsak frivillige og flyktninger som har kontakt med hverandre. Felles for disse er at kontakten direkte, eller indirekte har oppstått gjennom kirken og kontakter i menigheten. Undersøkelsen omfatter både kristne og muslimske flyktninger. Diakonen og leder for flyktningetjenesten i kommunen er også intervjuet

Det teoretiske bakteppet er hovedsakelig diakonfaglig teori, teori om frivillighet kirkedokumenter og dokumenter fra blant annet IMDI.

Undersøkelsen kan være med på å gi et blick inn i hva hverdagsintegrering kan inneholde, og ikke minst bety for de impliserte. Utvalget er forlite til å kunne si noe generelt om fenomenet, men jeg mener at den likevel kan ha betydning.

Nestekjærlighet og interesse er noe av motivasjonen bak engasjementet hos de frivillige. Dette beskrives nærmere i analysen. Det jeg finner mest interessant er at det har utviklet seg nære relasjoner mellom mange av flyktningene og de frivillige. Relasjonene beskrives som venne- eller familierelasjoner.

En form for konklusjon i oppgaven er at det fenomenet som beskrives i oppgaven er diakoni, i form av allmenn diakoni. Det konkluderes samtidig at hvis den organiserte diakonien må være forsiktig med å ikke etablere tiltak der det er behov, og at det uansett ikke er hensiktsmessig å lage særtiltak for flyktninger, men heller løse dem inn i ordinære tiltak.

Forord

Min aller største og varmeste takk går til min kjære mann, Asgaut, som har gjort dette mulig ved å ha tatt sitt forsørgeransvar svært alvorlig i to år. Her er det ikke snakk om å dele av sin overflod, men harde prioriteringer og nedskjæringer for å få hardt opptjente inntekter som kirketjener og gårdbruker til å strekke til. Takk til barn og barnebarn for tålmodighet.

Takk til mine gode venner i husfellesskap og samtalegruppe; Anne, Jan Erik, Solveig, Guri, Torbjørn, Evy og Ole Johan, for inspirasjon, støtte og oppmuntring.

Takk til alle dere jeg ble kjent med da jeg jobbet som programrådgiver for flyktninger i kommunen. Dere har utvidet min horisont og er et friskt pust og et fargerikt tilskudd til kommunen vår. Dere har bragt med dere holdninger, verdier og måter å leve på som vi godt kan måle vårt eget mot. Takk spesielt til min gode venninne Farhiyo, og til Selemun og Goush, Sem, og Abiel. Jeg gleder meg til å treffe det nye familiemedlemmet som ble født for noen dager siden.

Jeg takke dere som velvillig stilte opp til intervju og gjorde dette mulig for meg. Takk for alt dere delte. En spesiell takk til diakon Liv Kastberg som har betydd mye for meg i denne perioden, og som blir stemmen i avslutningen.

Takk til alle dere i nærmiljøet som både så og tok vel imot de fremmede som kom til oss, og tilbød vennskap, aktivitet, praktisk bistand og arbeid. Og takk for alt vi har fått tilbake av omtanke, hjelp og glede. Det er alt dette som er min motivasjon for å skrive denne oppgaven.

Sist, men ikke minst, takk Berit, for at du reddet meg i går kveld, det skal jeg aldri glemme!

Det teologiske menighetsfakultet, 15.05.17

Innhold

Sammendrag	2
Forord.....	3
1. Innledning	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema	6
1.2 Oppbygging av oppgaven.....	8
1.2.1 Kort presentasjon av teori.....	9
1.2.2 Kort om forskningsprosessen	10
1.2.3 Tema og problemstilling for oppgaven.....	11
1.3 Avklaring av begrep	11
1.3.1 Diakoni.....	11
1.3.2 Allmenn diakoni	12
1.3.3 Organisert diakonalt arbeid.....	12
1.3.4 Diapraksis	12
1.3.5 Religionsmøte og religionsdialog.....	12
1.3.6 Flyktning	12
1.3.7 Integrering/inkludering	13
1.4 Lokal kontekst	13
1.4.1 Rissa kommune.....	13
1.4.2 Bosatte flyktninger i Rissa.....	14
1.4.3 Menighetene i Rissa	14
1.4.4 Diakonalt arbeid i Rissa.....	14
1.5 Introduksjonsprogrammet.....	15
1.6 Hva sier kirken om flyktninger og integrering	15
2. Metode	16
2.1 Behandling av personopplysninger.....	16
2.2 Univers	16
2.3 Utvalg.....	17
2.4 Rekruttering.....	17
2.5 Metodevalg	18
2.6 Datakilder og innsamling av data	18
2.6.1 Metoderefleksjoner.....	18
3. Presentasjon av intervjuene	19

3.1	Leder NAV IO	20
3.1.1	<i>Avhengighet</i>	20
3.1.2	<i>Relasjoner og nettverk</i>	21
3.1.3	<i>Om religion, livssyn og samarbeid med kirken</i>	22
3.2	Diakonen.....	22
3.2.1	<i>En del av samfunnet</i>	22
3.2.2	<i>Kvalitet</i>	23
3.2.3	<i>Kirkas rolle</i>	23
3.2.4	<i>Religionsdialog</i>	23
3.2.5	<i>Mangfoldig fellesskap</i>	24
3.3.	De frivillige.....	24
3.3.1	<i>Motivasjonen</i>	26
3.3.2	<i>Aktiviteter og fokus</i>	27
3.3.3	<i>Behov og ønsker</i>	29
3.3.4	<i>Beskrivelse av relasjonene</i>	30
3.3.5	<i>Utfordringer</i>	32
3.3.6	<i>Annet</i>	33
3.4	Flyktningene	34
3.4.1	<i>Om kontakten med folk i Rissa</i>	34
3.4.2	<i>Ønsker for fremtiden og utfordringer</i>	35
3.4.3	<i>Ønsker om konkrete aktiviteter</i>	36
3.5	Funn.....	36
3.5.1	<i>Jobb er det aller viktigste</i>	37
3.5.2	<i>Lært hjelpeløshet og avhengighet</i>	37
3.5.3	<i>Hva kan menighetsdiakonen bidra med?</i>	38
3.5.4	<i>Oppsummering og refleksjon over funn</i>	39
3.6	Tema til analysen.....	40
4.	Teorikapittel.....	40
4.1	Diakoni	40
4.1.1	<i>Det allmenne diakonat</i>	40
4.1.2	<i>Nestekjærlighet og gjensidighet</i>	41
4.1.3	<i>Om fellesskap og relasjoner</i>	43
4.1.4	<i>Spesielt om bibelske familietermer</i>	44
4.1.5	<i>Diakoni som liv i mangfoldig fellesskap</i>	45
4.2	Frivillighet.....	47
4.2.1	<i>Spontan frivillighet</i>	47

5. Analyse	54
5.1 Motivasjonsfaktorer.....	54
5.1.1 Nestekjærlighet.....	54
5.1.2 Ønske om å hjelpe	54
5.1.3 Plikt eller ansvar	55
5.1.4 Interesse og læring.....	55
5.2 Relasjonene.....	56
5.2.1 Tillit.....	56
5.2.2 Inkludering.....	56
5.2.3 Gjensidighet og likeverd.....	57
5.2.4 Titulering.....	58
6. Drøfting.....	59
7. Avslutning	60
Litteratur/referanser:	61
Bakgrunn og formål	69
Hva innebærer deltakelse i studien?.....	70

1. Innledning

1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA

Da jeg spurte Esayas om hva slags relasjon han hadde til til de nærmeste av sine norske venner, svarte han: «de er familien min, de hjelper meg». Ole svarte på denne måten: «For de fleste så vil æ nå sei at det nærmest e en vennerelasjon æ da. Men det e nå mang ta både veitjungan og gutungan som kalle mæ pappa. Det e no helt greit egentlig det. Og så trur æ det e litt godt, spesielt før de øngstan da, som føle sæ litt ensom, som bor langt borte fra familien sin...»

Denne oppgaven handler om hverdagsintegrering i en kommune i Trøndelag og hvilken rolle diakonien spiller i denne. Oppgaven prøver å bidra til forståelse av fenomenet hverdagsintegrering ved å fokusere på de relasjonene som har oppstått mellom noen av flyktninger og de lokale innbyggerne. Beskrivelsene omhandler både flyktningenes og de lokale innbyggernes situasjon. Samtidig prøver den å si noe om hva det er som får de lokale innbyggerne til å engasjere seg.

Hverdagsintegrering er et helt nytt ord. Det var statsminister Erna Solberg som for alvor introduserte ordet for den norske befolkningen i nyttårstalen ved inngangen av 2016. Før dette hadde ordet nesten ikke blitt brukt. Ordet ble av Språkrådet kåret som årets nyord ved utgangen av 2016. Ordet dekker et behov vi har for å beskrive den innsatsen vanlige folk, naboer og andre i lokalmiljøet, gjør i hverdagen for å ta imot de fremmede som har kommet. For mange er det nok med en bevisst tanke om å bistå i integreringsprosessen, mens det for andre bare handler om å vise medmenneskelighet og god folkeskikk. Også dette i tråd med statsministerens nyttårstale.

Innholdet og betydningen av begrepet hverdagsintegrering er neppe ferdig definert ennå. Men det at det er satt ord på fenomenet gjør det lettere både å undersøke og beskrive det. I statsministerens tale handler det om at storting, regjering og kommune ikke kan klare dette alene, den oppfordrer alle til å bidra. Hverdagsintegrering handler om alle de små tingene i hverdagen, for eksempel å be med noen hjem, tilby skyss til aktiviteter, la bøker og utstyr som ikke brukes sirkulere. Det handler også om store ting som å være fosterforeldre eller hjelpeverge, tilby jobb eller forplikte seg til å bidra med lekselesing, øvelseskjøre og annet mer tidkrevende engasjement. Dette er personlige initiativ.

Min grunnleggende fagutdanning er sosionom. Jeg har jobbet 24 år i førstelinjetjeneste i den samme kommunen, de siste årene som programrådgiver for flyktninger. Dette arbeidet har vært både vært spennende og krevende. Det har utløst et spesielt sterkt engasjement hos meg, som har motivert meg til å fordype meg i spørsmål rundt integrering, og betydningen av tro og religion som faktorer i arbeid med flyktninger. Det som har vært den sterkeste motivasjonen til å skrive denne oppgaven er allikevel det engasjementet jeg har sett blant andre kristne i nærmiljøet. Dette er et engasjement som ikke er organisert, men som har kommet spontant. Hva er motivasjonen bak dette til dels tid-, ressurs- og følelsesmessig krevende engasjementet, hva gir det oss tilbake? Hvilken rolle spiller den allmenne diakonien i dette? Personlig har jeg reflektert mye over dette. Jeg har kommet frem til at for meg har det betydd mye å oppleve at jeg faktisk kan gjøre en forskjell. Samtidig har jeg fått så mye tilbake i form av nye perspektiv på verdier og levemåter, fokuset på fellesskap foran individ, og ikke minst hjelpsomhet. Det handler om gjensidighet, påfyll og glede. Denne forforståelsen ligger naturlig nok som et utgangspunkt for undersøkelsen, og vil sikkert være med på å prege den.

Språkbeherskelse, kunnskap om samfunnet og deltakelse i arbeidslivet er viktige forutsetninger for å «lykkes» i det norske samfunnet. Du må kjenne dine rettigheter og plikter,

vite om hvordan du skal bevege deg i det offentlige byråkratiet, kjenne til skrevne og uskrevne lover og regler og forstå de kulturelle kodene. Arbeidslivet er på mange måter inngangsporten både til velferdsgoder og sosialt fellesskap. Oppfyller du ikke disse forutsetningene blir du på siden av samfunnet. Dette gjelder etnisk norske så vel som innvandrere. Introduksjonsprogrammet har som mål å sørge for et visst nivå både innen språk og samfunnskunnskap i løpet av to år. Det har også som mål at deltakerne skal være i arbeid eller i videre utdanning etter fullført program. Dette er viktig del av den konteksten flyktningene lever innenfor og vil også være med på å styre en del av aktivitetene i hverdagsintegreringen.

I oppgaven vil jeg kort beskrive rammene rundt introduksjonsprogrammet, lovverk, mål, intensjon og innhold i programmet. Det introduksjonsprogrammet formelt ikke befatter seg med er den sosiale integreringen; graden av trivsel, graden av følelsen av fellesskap med lokalsamfunnet, alt det som tilhører fritiden og den private sfæren. Dette er områder som i beste fall er overlatt til andre deler av det offentlige hjelpeapparatet, til frivillige organisasjoner og til privat initiativ. Nå må det sies at mye av dette allikevel blir ivarettatt gjennom at lærere i voksenopplæringen og ansatte i flyktningetjenesten engasjerer seg og strekker seg utover sine fastlagte oppgaver.

1.2 OPPBYGGING AV OPPGAVEN

Jeg startet med å innlede om bakgrunnen for at jeg valgte dette temaet. I det første kapittelet vil fortsette med å si noen om grunnlaget for valg av teori til oppgaven.

Videre ønsker jeg å fortelle litt om prosessen med spissing av oppgaven og veien frem til den endelige problemstillingen. Problemstillingen blir presentert her i et eget punkt. Jeg vil også definere noen av de mest sentrale begrepene i oppgaven. For å forstå konteksten flyktningene og de frivillige befinner seg i er det nyttig å vite noe om rammene rundt. En kort beskrivelse av lokale forhold, og litt informasjon om introduksjonsprogrammet vil illustrere dette. Jeg vil også kort nevne hva kirken sier om flyktninger og integrering i det første kapittelet.

Metodekapittelet kommer som nummer to i oppgaven. Her beskrives og begrunnes det utvalget jeg har gjort og den metoden jeg har valgt å bruke. Kapittelet inneholder også metoderefleksjoner. Feilkilder, reliabilitet og validitet blir omtalt i analysekapittelet. Dette blir etterfulgt av en presentasjon av intervjuene.

I kapittel tre vil jeg presentere et utdrag av intervjuene. Disse er både delt inn i type respondenter og tema. Jeg vil her si noe om noen av de funnene jeg synes har vært interessante, men som jeg velger å ikke ta med meg videre. Videre vil jeg begrunne hvor jeg ønsker å fordype meg, hvilke tema jeg ta med inn i analysen og drøftingen.

Teoridelen kommer i kapittel fire, etterfulgt av analyse, drøfting og avslutning.

Har diakonien og kirken noen rolle når det gjelder integrering av flyktninger? Hva sier kirken om diakoni og flyktninger? Hvordan forholder kirken og diakonien seg til mangfoldet av religion og trosretninger? I oppgaven vil jeg kort nevne de signaler Den norske kirke gir i form av kirkelige dokumenter og planer.

Som kristne er vi skapt i Guds bilde til å være medmennesker, til å ha omsorg for hverandre. Vi lever ikke alene, men er avhengige av hverandre, av fellesskapet. Diakoni inngår både som en viktig del av det å være troende, og som en del av det å være kirke. Den allmenne diakonien viser seg i hverdagen, i den enkeltes kontakt med andre mennesker. Diakonalt arbeid viser seg også i det organiserte arbeidet som utføres av diakoner og diakoniarbeidere i menigheten, og det diakonale arbeidet som utføres i mange diakonale institusjoner og organisasjoner både på nasjonalt og internasjonalt plan.

1.2.1 Kort presentasjon av teori

I teoridelen vil jeg se nærmere på faglitteratur som omhandler diakoniens teologiske grunnlag og diakoniens ulike uttrykk. Fokuset er både på allmenn og organisert diakoni. Jeg vil også betrakte diakonen i en samfunnsmessig kontekst. Hva er diakoniens plass i samfunnet, skal den supplere, erstatte eller være et alternativ?

Bevegelsen «Refugees welcome to Oslo» er et eksempel på spontant og i utgangspunktet uorganisert engasjement. Her er Petter Normann Dilles spesialavhandling som er knyttet til hans erfaring og refleksjoner rundt engasjementet i «Refugees welcome to Oslo» aktuell. Den er aktuell både fordi beskriver fenomenet og sier noe om frivillighet generelt, årsaken til at engasjementet oppsto og motivasjonen til å fortsette innsatsen.

Jeg har valgt å ta med deler av Eleanor Brenna (2013) sin masteroppgave «Hva kan diakonien tilføre religionsmøte mellom kristne og muslimer i Norge?» fordi denne har fokus på et sentralt tema i integreringssammenheng, nemlig religionsmøte. Samtidig beskriver den flere ulike diakonale tiltak rettet mot flyktninger. Diapraksis er en diakonal arbeidsmåte som viser

seg å være hensiktsmessig både når det gjelder myndiggjøring, tydeliggjøre likeverd og utvikle religionsdialog. Jeg kan dessverre ikke komme nærmere inn på dette i denne oppgaven, men vil ta med noen av erfaringene fra Eleanor Brenna.

Frivillighet og motivasjon for frivillighet er sentrale tema i oppgaven. Her er Ulla Habermanns bok *En postmoderne helgen? Om motiver til frivillighet* (2007) sentral teori. I tillegg vil jeg bruke deler av Kjetil Fretheims (red.) bok: *Ansatte og frivillige. Endringer i Den norske kirke* (2014), og Fretheims kapittel «Tre tilnærminger til frivillighet» i den nylig utkomne boken: *Fellesskap og organisering. Frivillig innsats i kirkens trosopplæring* (2016).

1.2.2 Kort om forskningsprosessen

Konteksten er hverdagsintegrering med utgangspunkt i erfaringer fra Rissa kommune. Bakgrunnen er at Rissa over flere år har bosatt flyktninger, de første fra Eritrea og Somalia. Min forforståelse er at inkluderingen i nærmiljøet har vært vellykket, det virker som om mange har funnet seg godt til rette, og har blitt tatt godt imot. Denne oppfatningen har jeg både gjennom arbeidet med flyktninger og gjennom den kontakten jeg har hatt med dem og lokalbefolkningen utenom jobb. Jeg ønsket å spørre et utvalg av dem om deres egne opplevelser av dette, om konkrete erfaringer når det gjelder å knytte kontakt til mennesker i nærmiljøet. Spørsmålene var ment å favne både sosial integrering, utvikling av nettverk og nære relasjoner, og praktisk nytte i forhold til å nå målene i introduksjonsprogrammet. Det skulle handle både om de uformelle kontaktene de har etablert, og om mer organiserte tiltak. Tilsvarende ønsket jeg å spørre mennesker i nærmiljøet om deres erfaringer med inkluderingen av de nybosatte, hva de konkret bidrar med, og ikke minst hvilke eventuelle behov de ser for mer organiserte diakonale tiltak. Fokuset var vidt og favnet både religionsmøte, religionsdialog, conviviality og diapraksis som diakonal metode. Jeg valgte å ta utgangspunkt i et engasjement som har oppstått blant en del kristne mennesker i Rissa, de fleste er på en eller annen måte knyttet til menigheten, men ikke nødvendigvis medlemmer i Den norske kirke.

Den foreløpige problemstillingen var følgende: *Hva er diakoniens plass i hverdagsintegreringen? Status, dilemmaer og muligheter.*

Spørsmålene jeg ville forsøke å besvare var om flyktningene følte seg inkludert i Rissasamfunnet, med fokus på respekt, aksept, fellesskap, vennskap og åpenhet. Men også på konkrete ting som jobbmuligheter og fritidsaktiviteter. Hvilke utfordringer opplevde de? Et

annet spørsmål var hva som motiverer de frivillige til den innsatsen de gjorde. Her var stikkordene nestekjærlighet, solidaritet, gjestfrihet, interesse, nysgjerrighet og gjensidighet. Så de frivillige noen utfordringer og begrensninger i sitt engasjement? Hvordan oppfatter flyktningene og de frivillige relasjonene seg imellom? Stikkord er var både grad av nærhet og nytte. Ville disse relasjonene ha vært noe annerledes hvis kontakten dem imellom hadde vært formalisert, og har disse relasjonene noen praktisk betydning for skolegang og muligheten for å finne arbeid eller bolig?

Sist men ikke minst ønsket jeg å se på om det frivillige engasjementet for flyktningene kunne beskrives som et diakonalt engasjement og om det var behov for mer organiserte tiltak i kommunen.

Disse spørsmålene fremkom både som et resultat av den forforståelsen jeg hadde, den internaliserte teoretiske kunnskapen, lesing av teorien på nytt. Utarbeidelse av spørsmålene til intervju, og ikke minst intervjuene førte til nye spørsmål, og mer lesing av teori. Samtaler med veileder gjorde meg oppmerksom på at nå var jeg ute «på ville veier», noe som krevde at jeg strammet inn fokuset. Ved analysen av intervjuene falt brikkene mer på plass, og de mest sentrale temaene kom tydelig frem. Her kan man snakke om en hermeneutisk spiral. Dette førte frem til den endelige problemstillingen som først og fremst går inn i relasjonene mellom flyktningene og de frivillige, men også se på hva som motiverer engasjementet hos de frivillige.

1.2.3 Tema og problemstilling for oppgaven

Tema for oppgaven er «De er familien min». Diakoni som hverdagsintegrering – en casestudie fra Rissa. Problemstillingen for oppgaven er dette: Er dette diakon? Hva kjennetegner relasjonene mellom flyktninger og frivillige i studien, og hva motiverer de frivilliges engasjement?

1.3 AVKLARING AV BEGREP

1.3.1 Diakoni

“Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.”

Dette er definisjonen av diakoni i Den norske kirkes plan for diakoni som ble vedtatt av Kirkemøtet i november 2007.

1.3.2 Allmenn diakoni

Allmenn diakoni er den diakonien kristne mennesker utøver i hverdagslivet og i menigheten. Den allmenne diakonien er et utslag av at vi er skapt i Guds bilde, er skapt til å være medmennesker (Kirkerådet 2010).

1.3.3 Organisert diakonalt arbeid

Den organiserte diakonien er det organiserte arbeidet rettet mot utsatte mennesker og grupper. Arbeidet blir utført av diakoner og diakonimedarbeidere etter oppdrag fra menigheten (Kirkerådet 2010).

1.3.4 Diapraksis

Begrepet diapraksis brukes her om diakonalt arbeid som involverer personer med ulik tro, men med like, eller overlappende verdier, i et felles engasjement med et felles mål. Religionsmøte og religionsdialog blir en ekstragevinst.

1.3.5 Religionsmøte og religionsdialog

Begrepet diapraksis brukes her om diakonalt arbeid som involverer personer med ulik tro, men med like, eller overlappende verdier, i et felles engasjement med et felles mål. Religionsmøte og religionsdialog blir en ekstragevinst. I dokumentet *veiledning til religionsmøtet*, et ressursdokument fra Den norske kirke, fremgår det at religionsmøte handler om å møte noen som har en annen tro enn oss selv. I religionsmøtet erkjenner vi at vi ikke har den samme troen, men at vi ønsker å møte hverandre med åpenhet, respekt og et ønske om å forstå. I et religionsmøte er vi åpne for praktisk samarbeid når dette er mulig (Kirkmøtet 2006).

Religionsdialog er den direkte samtalen eller samhandlingen mellom mennesker med ulik tro.

1.3.6 Flyktning

Denne oppgaven konsentrerer seg om flyktninger og ikke videre begrepet innvandrere. Noen steder vil allikevel begrepet innvandrere bli brukt fordi det i litteratur og dokumenter ofte ikke er et skille mellom disse. En flyktning er i FNs flyktningkonvensjon definert som en person som har flyktet fra sitt hjemland og med rette frykter for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en bestemt sosial gruppe. Personen som flykter må ha krysset en internasjonal landegrense for å regnes som flyktning. Begrepet flykt-

ning brukes også ofte om personer som har fått beskyttelse av andre grunner enn det som er nevnt i Flyktningkonvensjonen.

I Norges utlendingslov gis det flyktningstatus til de som defineres som flyktninger i Flyktningkonvensjonen, og de som står i fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff hvis de reiser tilbake. (Definisjon: FN-Sambandet)

1.3.7 Integrering/inkludering

Begrepet integrering brukes ofte med den betydningen at innvandrere raskest mulig skal gli inn i det norske samfunnet, lære seg norsk, forstå hvordan det norske samfunnet fungerer og kjenne de sosiale og kulturelle kodene. Det er med andre ord en forventning om at de skal gli ubemerket inn i samfunnet, og bli som oss. Inkludering betyr å skape like muligheter på alle samfunnsområder for alle mennesker og grupper ved å fjerne eksisterende barrierer. En person kan for eksempel være integrert uten å være inkludert ved at han/hun behersker språket men ikke for de jobbene vedkommende er kvalifisert for. Begrepet integrering synliggjør ikke gjensidigheten i ansvaret for å skape et godt og mangfoldig samfunn på samme måte som inkludering (Definisjonene er hentet fra heftet: På vei mot et inkluderende samfunn).

I denne oppgaven vil jeg bruke begge begrepene med et bevisst forhold til innholdet.

1.4 LOKAL KONTEKST

1.4.1 Rissa kommune

Rissa kommune ligger på Fosen i Sør-Trøndelag. På den andre siden av fjorden ligger Trondheim, en og en halv times kjøretur unna. Ørland med den nye kampflybasen ligger i den andre enden av halvøya. Kommunen har rundt 6600 innbyggere og er i ferd med å slå seg sammen med nabokommunen Leksvik til Indre Fosen kommune.

Kommunen har en grendestruktur med tettstedet Rissa som sentrum.

Kommunen er en jordbrukskommune med en sterk økologisk profil. Det er satsing på økologisk matvareproduksjon og kortreist mat. Fosen Folkehøgskole er en sentral aktør i dette miljøet. Skipsverftet Fosen Yard er hjørnesteinsbedriften i kommunen. Aktiviten her påvirker i varierende grad resten av næringslivet. Rissa kommune har derfor i perioder høy arbeidsledighet.

I 2016 utgjorde det totale antallet innvandrere med deres norskfødte barn 511 personer i Rissa. De fleste av disse er arbeidsinnvandrere fra Polen og Litauen, (tall og statistikk fra IMDI 2016) mange tilknyttet Fosen Yard.

1.4.2 Bosatte flyktninger i Rissa

Antallet flyktninger med familiegjenforente slektninger og barn i Rissa utgjør omtrent 100 personer når oppgaven skrives. Kilden til denne informasjonen er leder for NAV IO. De første flyktningene som kom var hovedsakelig fra Eritrea og Somalia. Mange av dem kom alene, men noen har blitt gjenforent med sine familier, eller deler av den. I de siste årene har Rissa bosatt mange fra Syria, her har det også kommet store familier.

De fleste av flyktningene bor i sentrum eller i nærheten av sentrum. Noen få av de som har avsluttet introduksjonsprogrammet er helt eller delvis i arbeid, noen går på videregående skole i nærmiljøet, mens andre er arbeidssøkere. De fleste har blitt værende i Rissa, men noen har flyttet for å begynne på videregående skole eller ta høyere utdanning et annet sted.

1.4.3 Menighetene i Rissa

Menighetene i Rissa ligger under Fosen Prosti og består av fire sokn og fem kirker. Prosten har sete i Rissa. Foruten prost er det to sokneprester i Rissa. Menighetene er nå inne i en prøveordning med felles menighetsråd (Rissa kirkelige råd). Prosten er samlokalisert med sokneprestene og resten av staben i Rissa kirkelige fellestråd på Kirkekontoret i Rissa sentrum. Her finner vi også sekretærer for prost og fellestråd, organist, trosopplærer og diakon.

1.4.4 Diakonalt arbeid i Rissa

Rissa har vært så heldig og hatt diakon i mange år. Det ble ansatt ny diakon i 2016 etter at forgjengeren gikk av med pensjon etter 29 år. Diakoniarbeidet i Rissa har tradisjonelt hatt et sterkt karitativt preg med hovedfokus på nestekjærlighet og inkluderende fellesskap. Konkret har dette gitt seg utslag i at hovedvekten av arbeidet har vært blant eldre og i oppfølging av enkeltmennesker. Etter at Rissa Kommune begynte å bosette flyktninger i 2012, engasjerte diakonen, og flere andre fra det kristne miljøet seg, når det gjaldt å skape kontakt med de nyankomne. Det ble ikke etablert noen organiserte diakonale tiltak. Den nyansatte diakonen og diakoniutvalget arbeider nå med å kartlegge hvilke diakonale utfordringer, behov og ressurser som finnes i kommunen, med tanke på å planlegge det videre diakonale arbeidet i Rissa. Samfunnet forandrer seg over tid, og dermed også forutsetningene for det diakonale arbeidet.

1.5 INTRODUKSJONSPROGRAMMET

Nyankomne innvandrere som har status som flyktninger, eller som er familiegjenforent med en person som har denne statusen, har rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogrammet. Introduksjonsprogrammet er hjemlet i *Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere*, heretter kalt introduksjonsloven. Integrering- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) forvalter de økonomiske virkemidlene, og har som hovedoppgave å samarbeide med kommunene når det gjelder bosetting, norskopplæring og grunnleggende kvalifisering. Bosettingskommunen har plikt til å sørge for at alle nybosatte flyktninger i kommunen får delta i programmet innen 3 måneder etter besetting eller familiegjenforening.

Målet med programmet er å styrke mulighetene for deltakelse i samfunns- og yrkeslivet. Programmet har en varighet på 2 år, i særskilte tilfeller 3 år. Det er et mål om at de skal bli mest mulig økonomisk selvstendige. Kommunene måles på om deltakerne er i arbeid eller videre utdanning etter fullført introduksjonsprogram.

Introduksjonsprogrammet følger i stor grad reglene i arbeidslivet, og forutsetter deltakelse på heltid, 37,5 timer pr. uke. Programmet gir rett til en skattepliktig introduksjonsstønad som er på to ganger folketrygden sitt grunnbeløp. For personer under 25 år, er den på 2/3 stønad.

Hver deltaker skal ha sin individuelle plan på hvordan han eller hun skal oppnå målsettingen i introduksjonsprogrammet. For noen kan det inneholde et løp med grunnskole eller videregående skole, mens det for andre kan være praktisk opplæring i bedrift. Informasjonen om introduksjonsprogrammet er hentet fra introduksjonsloven, IMDI sine nettsider og Regjeringa.no.

1.6 HVA SIER KIRKEN OM FLYKTNINGER OG INTEGRERING

Kirken er naturlig nok engasjert i saker om flyktninger og integrering. Det viser seg blant annet i kirkemøtesaker som omhandler religionsmøte: KM 11.06 om innvandring og integrering, KM 12.06 om utfordringer i religionsmøte inklusive ressursheftet "Veiledning i religionsmøte".

Det foreligger også mange uttalelser om flyktninger blant annet i form av bispebrev. Et eksempel er uttalelsen fra Bispemøtet 14. September 2015 hvor vi utfordres til barmhjertighet, gjestfrihet og nestekjærlighet. Uttalelsen understreker at alle kan gjøre noe, foreninger, menigheter og myndigheter og nabolag kan gjøre sitt for å gjøre dagen lettere, og skape håp

for fremtiden. Uttalelsen understreker at vi har ansvar for å ta medmennesker som nå er en del av vårt lokalmiljø inn i fellesskapet og vise dem omsorg.

2. Metode

2.1 BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet er meldt til NSD og tilråding ble gitt 16.03.2018 (vedlegg). Selv om direkte personopplysninger ikke er etterspurt, vil det kunne være mulighet for gjenkjenning i nærmiljøet. Det ble utarbeidet intervjuguiden til intervjuene, og informasjons- og samtykkeskjema til informantene. Disse er en del av den vedlagte meldingen til, og tilbakemeldingen fra NSD.

Informasjonen til flyktningene måtte foregå muntlig, da det var vanskelig for dem å forstå den skriftlige informasjonen. Jeg vurderte da at det ikke ble riktig å be om skriftlig samtykke, men valgte å forholde meg til at det ble gitt muntlig.

Sensitive opplysninger om etnisitet og religion kommer indirekte frem i noen av opplysningene som er gitt, men disse er forsøkt anonymisert. Også når det gjelder de norske informantene er det forsøkt å unngå beskrivelser som tydelig synliggjør hvem det dreier seg om. For ikke å fjerne informasjon som kan ha betydning og samtidig fjerne all farge fra beskrivelsene har jeg valgt både å bruke direkte sitat og fiktive navn på respondentene. Dette gjør at de vil kunne gjenkjennes innenfor sin gruppe. Disse valgene er klarert med respondentene. Jeg har også klarert at jeg i ett tilfelle fikk bruke en helt spesifikk opplysning knyttet til en av de frivillige. Lyddopptak ble slettet umiddelbart etter transkribering, dette for å sikre personvernet. Navn og andre kjennetegn i intervjuene er anonymisert. Intervjuene er av personvern hensyn ikke vedlagt oppgaven.

2.2 UNIVERS

Tove Thagaard (2013) skriver at det avgjørende prinsippet for utvalg i kvalitative studier er at utvalget er egnet til å utforske problemstillingen. Jeg har gjort et strategisk utvalg av flyktninger som har vært bosatt i Rissa i to år eller lenger. Valget av egen kommune er gjort både av praktiske og av hensiktsmessige årsaker, det gjorde det blant annet lettere å gjennomføre intervjuene. Kriteriet om bosetting i 2 år eller lenger, er både av hensyn til lengden på relasjonen til den personen eller familien de er knyttet til og av hensyn til hvor godt de har lært norsk. En annen fordel er at jeg da allerede har vært i kontakt med den det gjelder, og det ligger et tillitsforhold i bunnen. En annen årsak til valg av dette kriteriet er at

jeg ikke kommer i en situasjon hvor jeg senere vil ha en profesjonell relasjon informantene gjennom introduksjonsprogrammet.

2.3 UTVALG

På grunn av tidskriteriet har jeg intervjuet flyktninger fra Eritrea og Somalia. Jeg har prøvd å få et så bredt spekter som mulig ved å intervjuer både enslige og familier, menn og kvinner med ulik religiøs tilknytning. Utvalget inneholder informanter fra Somalia (muslimer) og fra Eritrea (kristne og muslimer). Det disse har felles er at de har et norsk nettverk som de har hatt over tid.

Jeg har intervjuet 4 bosatte flyktninger og 6 personer, innbefattet 2 ektepar, i lokalmiljøet som har mye kontakt med en eller flere av flyktningene. Disse personene har en eller annen form for tilknytning til kirka og menigheten.

I tillegg til disse har jeg intervjuet leder for flyktningetjenesten, og menighetsdiakonen, til sammen 14 personer.

2.4 REKRUTTERING

Jeg har brukt et kjent utvalg; personer jeg har vært i kontakt med gjennom jobb som programrådgiver i flyktningetjenesten, men som nå har fullført introduksjonsprogrammet. Dette har forenklet informasjonsinnhentingene rent praktisk og tidsmessig, samtidig som det allerede foreligger en relasjon og et tillitsforhold. I og med at disse personene er ute av programmet og jeg ikke lenger har en profesjonell rolle i forhold til dem, ser jeg det selv ikke som problematisk. I tillegg har jeg ikke hatt noen profesjonell kontakt med dem siden august 2015.

Jeg har blitt innprentet, både fra veileder og andre, at utvalget ikke måtte være for stort med tanke på at dataene skulle behandles og analyseres i ettertid. Thagaard (2013) skriver at vi kan vurdere størrelsen i forhold til et «metningspunkt», det vil si at utvalget kan betraktes som stort nok når studiet av flere enheter ikke gir oss mer inngående forståelse av det fenomenet vi studerer. Jeg vurderte at dette var ikke relevant her, da masteroppgaven setter begrensninger uavhengig av dette, og utvalget uansett ville være for lite i en forskningssammenheng. Allikevel, i ettertid ser jeg at jeg ikke ante omfanget av den jobben intervjuene innebar. Selve intervjuene var en ting, men transkripsjon og analyse av utskriftene var utrolig mer tidkrevende enn jeg hadde forestilt meg. Jeg ser også at noe færre informanter sannsynligvis ikke ville ha medført at jeg ville ha gått glipp av ny informasjon.

2.5 METODEVALG

Undersøkelsen er av kvalitativ art. Den har en målsetting om å utforske fenomenet hverdagsintegrering for å oppnå en dypere forståelse av hva fenomenet kan innebære (Thagaard 2015). Den har også en målsetting om å undersøke hvorvidt diakonien kan sies å ha en rolle i den aktuelle situasjonen som undersøkes, samtidig som den hever blikket og gjør seg tanker om hvilken rolle den burde ha. Formålet med undersøkelsen er først og fremst helhetlig, det vil si at jeg ønsker grundig informasjon om emnet. Dette betyr at jeg har valgt få undersøkelsesenheter, men med forholdsvis mange variabler. I praksis vil dette si at jeg har fokusert på å få informantene til å bruke tid på å reflektere rundt spørsmålene jeg har stilt. Dette har jeg forsøkt å få til ved å stille forholdsvis åpne spørsmål, for så å stille oppfølgingsspørsmål ved behov. Jeg har også brukt mer tolkende spørsmål av typen: “når du sier det, mener du at...”, for å forsikre meg om at jeg har oppfattet riktig. Med et så begrenset utvalg er ikke målet å kunne generalisere, men jeg mener allikevel at undersøkelsen vil kunne gi et innblikk i hvordan hverdagsintegrering kan fungere i et lokalsamfunn. Jeg må sikre at utvalget er representativt for den gruppen jeg ønsker å undersøke.

2.6 DATAKILDER OG INNSAMLING AV DATA

Undersøkelsen baserer seg både på primærdata som er innsamlet informasjon i form av intervju. Sekundærdataene består delvis av andres forskningsrapporter, men også av prosessdata for eksempel i form av avisinnlegg eller offentlige (institusjonelle) kilder som stortingsdokumenter eller dokumenter fra Kirkerådet eller Kirkemøtet. Andre brukte datakilder er Lov om introduksjonsordning og språkopplæring for nyankomne flyktninger 2003 (Introduksjonsloven) samt Integrerings- og mangfoldsdirektoratets (IMDI) internettsider.

Metoden jeg vil bruke er en kvalitativ, semistrukturert intervjuundersøkelse, i tillegg til litteraturstudium og dokumentanalyse. Dataene jeg ønsker å undersøke kan ikke tallfestes, og er derfor såkalte mykdata eller kvalitative data.

Det meste av teorien bak metodespørsmålet er hentet fra Halvorsen (2008) og Thagaard (2015).

2.6.1 Metoderefleksjoner

Valget av intervju som metode er gjort for å få dyptgående informasjon om hvordan flyktningene og de frivillige opplever sin situasjon og de erfaringene de har gjort seg. Et

semistrukturerte intervju ga meg anledning til å stille åpne spørsmål, og i større grad følge respondentene i deres fortellinger, men hadde likevel en struktur som gjorde det mulig med en viss systematikk som forenklet registreringen. Ved åpne spørsmål ga jeg respondenten mulighet til i større grad å uttrykke seg fritt ved å bruke egne ord og formuleringer. Intervjuet fikk et preg av å være en samtale. Det var også enklere å avdekke eventuelle misforståelser. En stor utfordring ved denne metoden var å behandle materialet i etterkant. Jeg vurderte først å notere under intervjuene. Dette både med tanke på personvern og fordi jeg hadde trening i å notere underveis i samtaler både med deltakere i introduksjonsprogram og med andre brukere av NAV sine tjenester. Jeg tenkte at dette ville gjøre etterarbeidet mer overkommelig. Veilederen min frarådet meg dette, og anbefalte å bruke lydopptak. Begrunnelsen for dette var både fordi bruk av lydbåndopptak ville føre til mer frihet under intervjuet/samtalen, og fordi nyanser kunne gå tapt, og ting kunne bli oppfattet feil. Ved bruk av lydopptak ble hele intervjuet gjennomgått på nytt, og det var lettere å bli oppmerksom hvordan spørsmålsstilling og egen respons kunne være med å påvirke svarene. Bruk av lydopptak vil derfor sannsynligvis øke reliabiliteten, det vil si påliteligheten, i undersøkelsen fordi det blir mindre unøyaktigheter og feiltolkninger i det materialet som er gjenstand for analysen (Halvorsen, 2008).

Hvis jeg hadde valgt å bruke lukkede spørsmål ville jeg fått et mye enklere etterarbeid, og bedre mulighet for å sammenligne svar, men samtidig ville jeg mistet mye av både dybden, bredde og individualiteten i svarene. Det samme gjelder bruk av strukturerte spørsmål med faste svaralternativer. Dette var derfor ikke reelle alternativer for å få frem den informasjonen jeg var ute etter.

3. Presentasjon av intervjuene

Da jeg foretok intervjuene hadde jeg en ganske vid problemstilling som utgangspunkt. Jeg ønsket å vite veldig mye om hva hverdagsintegreringen innebar for de involverte, og å finne ut om det hadde noen betydning for hvordan flyktningene trivdes, men også om hvordan dette påvirket måloppnåelse i introduksjonsprogrammet. Hovedfokuset var allikevel på den motivasjonen hos de frivillige og kvaliteten på relasjonene som ble etablert. Et sentralt moment var hvilken plass diakonien har i dette i dag, og hva den den kunne bidra med videre.

Enda videre hadde jeg et ønske om å se på områder som religionsmøter og dialog spesielt i lyset av fordommer og fremmedfrykt.

Denne presentasjonen er preget av det utgangspunktet jeg hadde da jeg foretok intervjuene. I slutten av dette kapittelet vil jeg først skrive en oppsummering av generelle funn jeg synes er interessante, før jeg presiserer hvilke områder jeg vil konsentrere meg om videre, og formulerer en problemstilling ut ifra dette.

De to første intervjuene er av leder for NAV IO og diakonen i Rissa. Her er det brukt mindre sitat enn i de videre intervjuene. Årsaken til dette er at de på sett og vis er premissleverandører og at de er intervjuet på bakgrunn av den rollen de har og ikke som enkeltpersoner.

Leder for NAV IO og diakonen presenteres med fullt navn, mens navnet på de andre informantene er fiktive av personvern hensyn.

3.1 LEDER NAV IO

Leder av NAV IO (NAV integrering og opplæring, også kalt flyktningetjenesten), Aiga Eglite Berg, er selv innvandrert til Norge og Rissa, noe som gir henne et godt utgangspunkt for å kunne ha innsikt i en del av de utfordringene flyktningene og innvandrerne har. Hun har vært leder av NAV IO (Nav integrering og opplæring) i fem år. Aiga Berg er klar på at deres ansvarsområde ikke strekker seg til det frivillige arbeidet. De har ansvar for den offentlige delen, voksenopplæringen og introduksjonsprogrammet. Etter at deltakerne har gått hjem om ettermiddagen er det fritidsaktiviteter, nettverk og frivillige som overtar. Hun synes det er feil hvis hun skal begynne å styre det som skjer på fritiden, men kunne allikevel ha ønsket seg å samlet alle som engasjerer seg for å gå igjennom noen punkter, se på grensene for frivillig arbeid.

3.1.1 Avhengighet

Det viktigste budskapet hennes er å være forsiktig med å gjøre bjørnetjenester. Hvis man bistår med for mye, gjør ting for dem i stedet for å lære dem å gjøre tingene selv, blir konsekvensen at de blir uselvstendige og avhengige av videre hjelp. Da kan det vise seg at de etter 5 år, til tross for opplæring i introduksjonsprogrammet, fortsatt ikke kan fylle ut nødvendige papirer:

“Etter hvert gir vi dem oppgaver som de skal klare sjøl, og i det øyeblikket flyktingen tar med det skjemaet, det brevet, det søknadsskjemaet til den frivillige, da har vi ikke kommet videre. Da tror vi at den personen har lært å fylle ut sjøl, og så får vi telefon etter fem år, ja, kan du hjelpe denne personen med å søke barnehageplass.”

Flyktningkonsulentene og programrådgiverne har fast kontakttid på skolen hvor de kan komme å få hjelp til for eksempel å forstå offentlige brev de ikke skjønner. Hvis de vet at de kan få hjelp av andre til å få gjort dette, synker motivasjonen for å lære det.

Leksehjelp er et utfordrende tema. Mange frivillige hjelpere bistår med leksehjelp, men dette kan igjen utvikle seg til bjørnetjenester hvis de får for mye hjelp. Skolen arrangerer også leksehjelp en gang i uka. Dette ledes av en lærer, og elever fra folkehøgskolen bistår elevene. Aiga Berg uttrykte at hun kunne ønske seg en ordning hvor en lærer kunne ha vært et bindeledd og veileder for de som driver med leksehjelp hjemme. Og kanskje hatt mulighet for å treffes, evaluere leksehjelpa skolen har og drøfte problemstillinger. En annen mulighet hun ser for seg er at dere som for eksempel er i et kristent nettverk møtes, støtter og justerer hverandre.

3.1.2 Relasjoner og nettverk

Frivillighetssentralen og Røde Kors har forsøkt å rekruttere flyktningguider i flere omganger, men dette har ikke fungert i særlig grad. Aiga Berg tror dette har med relasjoner og kjemi å gjøre. Hun sier hun er mer tilhenger av å ha litt forskjellige typer aktiviteter. Her nevner hun Språkkafeen som drives av biblioteket. Språkkafeen brukes en del til formidling av informasjon både fra flyktningetjenesten og frivillighetssentralen. Fargerik kafé på Folkehøgskolen som er blitt arrangert noen ganger i året. Her treffer de ungdommer på samme alder. Frivillighetssentralen skal starte opp en ny møteplass for alle som hun tror skal ha månedlige møter. På en slik møteplass kan du treffe andre, og kanskje finne noen du får god kontakt med.

Jeg bringer på bane ett av de områdene jeg har tenkt mye på da jeg jobbet i flyktningetjenesten, gruppen av mødre i fødselspermisjon som faller ut av programmet. Aiga Berg informerer om at Rissa Kommune nå er med i et prosjekt for denne gruppen, men at prosjektet er helt på oppstartstadiet.

Når det gjelder nettverk så sier hun at det er det på grunn av de frivillige at de første som kom har et nettverk. Etterhvert har de som kom først, både eritreere og somaliere blitt flinke til å ta seg av de nye som kommer, hjelpe og veilede dem. Dette ser hun som veldig positivt. Det fungerer på same måte som i Norge, vi bruker nettverkene våre og hjelper hverandre.

På spørsmålet om frivilligheten bidrar til integrering sier hun at det gjør det, hun regner da med frivillig engasjement både fra nordmenn og fra flyktninger som hjelper hverandre.

Flyktningkonsulentene kan ikke svare på om dette påvirker resultatene introduksjonsprogrammet, for eksempel ved at nettverket skaffer jobber. Dette har hun ikke tall på. Men hun sier at uansett er alt som finnes på frida bra for å kunne øve på språket.

3.1.3 Om religion, livssyn og samarbeid med kirken

Aiga Berg vekt på at de er en livssynsnøytral avdeling og at de derfor ikke vil fokusere på at det ting som skjer i kirka, de har ikke bare kristne der. Hun snakker om de store utfordringene de har i forhold til religion og integrering når det gjelder enkelte, hvor religiøse regler skaper problemer for jobb og skole. Et eksempel er at de ser at enkelte kvinner velger bort aktiviteter for å være hjemme og lage mat til mann og barn. Hun opplever også at det er stor uklarhet om hva som er religion og hva som er tradisjon og spør om ikke dette er noe kirka og diakonien kan bidra med, å forklare om forskjellene på religion og tradisjon? Det fremstår som et paradoks når de i fjor hadde de en opptreden i en kirke hvor det optrådte folk fra mange forskjellige land og religioner, også muslimer, mens de somaliske kvinnene fikk beskjed fra sin imam om at de ikke kunne selge kaker på julebasar fordi det var en kristen høytid. Aiga Berg sier hun savner en mer sentral styring når det gjelder disse spørsmålene, ikke minst kontakten med imamene når det gjelder hva som er tillatt og ikke.

3.2 DIAKONEN

Liv Kastberg er forholdsvis nyansatt diakon i Rissa, Stadsbygd og Stjørna menigheter, og er derfor fortsatt inne i en fase med kartlegging og nettverksbygging. Dette er med på å gi henne en distanse og reflekterende holdning jeg har dratt nytte av i oppgaven.

3.2.1 En del av samfunnet

Diakonen la vekt på at det for diakonien er viktig å ikke etablere tiltak der det ikke er behov. Vi må finne ut hvor det er et behov og hvor andre aktører ikke er inne og gjør noe. Det beste er om vi ikke isolerer oss, at vi samarbeider med andre aktører i stedet for å skulle sette vårt eget stempel på det: “Det handler ikke om å ha et evangelisatorisk fortegn, det handler om å møte mennesker med respekt. Det er godt nok fordi det handler om mennesker”.

Videre legger hun vekt på at det å organisere det som ikke trenger å organiseres er livsfarlig. Det vil være å ta livet av det engasjementet som er. Et annet viktig moment er i mest mulig grad unngå å lage tiltak bare for flyktninger men heller løse dem inn i de tiltakene som er for alle. Kirka og diakonien har områder de er spesielt flinke til, vi kan noe om det eksistensielle,

og om å jobbe med sorg og relasjoner. Kirka har dessuten et problem med omdømmet. Vi kan ikke forvente å bli tatt godt imot overalt, det finnes mye fordommer og dårlige erfaringer.

3.2.2 Kvalitet

For Kastberg er kvaliteten i det arbeidet kirka gjør et viktig anliggende. Hun mener at kirka må være villig til å investere i langsiktighet og relasjoner. Vi må være en motvekt til målekulturen hvor det bare legges vekt på resultater og statistikk. Det er lett å måle hvor mange som deltar på et arrangement, men det sier ingen ting om kvaliteten. Vi må fokusere på å bli flinke til det vi gjør, skaffe oss kunnskap om samfunnet rundt oss, om det er økonomi, politikk eller lovverk. Kirka må være en stemme og motkraft til det som skjer. Et eksempel er flyktningkrisen. En ting er å forholde seg til det som er her, men vi må også være en motkraft til det som skjer, at 20 millioner mennesker dør i Afrika, og at grensene er stengte. “Vi må ha gode teologiske grunner for det vi gjør [...] vi må ha fordypning, vi må jobbe med ideologi og vi må jobbe med teologi, og kunne finne en måte å omsette det i ord som gir mening.”

3.2.3 Kirkas rolle

Som kirke kan vi kanskje bli flinkere til for eksempel å inkludere dem (de kristne) bedre i gudstjenesten. Hun fortalte at det i Sverige er ganske vanlig at de får bruke kirkene fritt. Her må det nødvendigvis bli i forbindelse med gudstjenester på grunn av oppvarmingen. Hun tenker seg at det kan være mulig å ha et felles treffpunkt, en arena for å møtes mellom de to gudstjenestene. Når det gjelder møte plasser utenfor kirka blir det viktig å tenke på både muslimer og kristne, det må ikke være noe krav om at du skal ta del noen form for forkynnelse. Det å møtes og ha en dialog blir viktig, å snakke sammen om religion og kultur er spennende, og fører ofte til forandringer.

Liv Kastberg er også opptatt av at vi ikke må skape avhengighet, ved å gjøre flyktningene avhengig av den hjelpen og de tjenestene du tilbyr: “Du går ikke ved siden av, du gir de ting og den dagen de skal klare seg så kan de jo ikke, så vet de jo ikke hvordan de skal sende et brev nesten.”

3.2.4 Religionsdialog

Religionsdialog er et viktig område. Vi har et felles utgangspunkt og felles interesse blant annet når det gjelder religionsfrihet og fokus på tradisjoner. Kastberg forteller om at hun på andre steder har sett at de har startet et interreligiøst råd hvor de tar opp praktiske ting som for eksempel har betydning for skolen, med svømmeundervisning og skolemat. En annen

utfordring er å bidra med å bekjempe fordommer, dagens politiske klima er ikke akkurat til hjelp når det gjelder dette. Dette mener hun kan være et område hvor kirka kan bidra. Det å skape en møteplass hvor det kan snakkes åpent om det som er vanskelig og kanskje bygge ned usikkerhet og fordommer. Her finnes det også en del både av erfaring og materiell vi kan dra nytte av.

3.2.5 Mangfoldig fellesskap

Liv Kastberg er opptatt av målet om å skape fellesskap og inkluderingen av “den fremmede” i fellesskapet. Noen ganger krever vi i vår iver etter å inkludere at de skal bli mest mulig like oss, ta over våre tradisjoner og vår måte å være på: “La den fremmede være fremmed. Jeg tenker at det er en utfordring for kirka å kunne få komme inn, være den du er og beholde det du trenger å beholde [...] at du har den rausheten at den får være den fremmede og tar alt det fører med seg”.

Det er også viktig at det er en gjensidighet i fellesskapet, og ikke en avhengighet. Hun forteller at hun har dårlig erfaring med at det har blitt mye økonomisk hjelp i kirka i Sverige. Dette skaper ofte avhengighet. Det er en risiko for at du faktisk gjør dem avhengige av denne hjelpen i stedet for å hjelpe dem til å klare seg selv: “Du går ikke ved siden av, du gir de ting, og den dagen de skal klare seg så vet de jo ikke hvordan de skal sende et brev nesten”. En annen utfordring vi snakket om var de mødrene som er hjemme med barn og ikke deltar i programmet, disse mister mye ikke minst når det gjelder språk. Her er det et behov, men kirka er avhengig av samarbeid med andre, ikke minst når det gjelder lokaler, for å kunne gjøre noe.

3.3. DE FRIVILLIGE

De frivillige som presenteres i intervjuet her er to ektepar, ett av dem er i full jobb, og to er pensjonister. De andre to er begge pensjonister. Alle har en tilknytning til den lokale menigheten.

3.3.1 Om kontakten

“Arne” fortalte at han aller først kom i kontakt med flyktingene gjennom fotball. De var en gjeng med godt voksne men som hadde spilt sammen i lang tid. Da de første flyktingene kom fra mottaket inviterte de dem til å være med. I starten var det tre til seks som var med. Etterhvert ble de flere. Det var både eritreere og somaliere. Senere møtte de noen av de eritreiske i kirka. “Arne” og “Anne” forteller at de etter en stund hadde mest kontakt med

eritreere og spesielt mye med to-tre av dem. Den ene av guttene er mer eller mindre på fast ukentlig besøk. “Det va så vi bestemt oss for at vi koin itj ha så mang”, sa “Anne”.

Men det at dem ha vorre i nabolaget, det tror æ også har gjort sett. At dem har gått forbi og at vi har snakka med dem sånn ganske jamnt. Og sånn ha det vorre med dem andre flyktningan som bor oppi her, vi prate med dem aill sammen egentlig, og sier hei og veksle noen ord. Når vi går opp og ned fra jobb så prates vi litt. Og på butikken treffer vi dem og veksler noen ord. Vi ser dem ganske ofte egentlig, fler av dem. Også dem vi ikke har så tett kontakt med som dem fra Eritrea (“Anne”).

“Knut” fokuserte også på det å være fremmed i et nytt land: “Tenk på oss, vess vi skulle ha komme te et ainna land og ingen kjenner oss og helser på oss, det va itj så enkelt”. Samtidig sier han dette om hvor viktig det var å bli kjent, å se den enkelte: “Te å bynn med så kom det jo non flyktinga og dem gjekk opp og ned veien og æ nikka te dem, men de var liksom bare en masse. Så ble vi kjent med dem, og da va det han og han og hu som hadde sin personlige historie å fortelle.

“Hilde” fortalte at hun hadde gått og tenkt lenge på å ta kontakt med flyktingene. Tidligere hadde hun tenkt på KIA (kristent interkulturelt arbeid) i Trondheim, men slått det fra seg på grunn av avstanden. Hun tenkte på hvordan det ville ha vært for henne hvis hun hadde vært i samme situasjon. Samtidig synes hun det er en plikt: “[...] at når regjeringa har bestemt at dem ska kom hit så synes æ det e en plikt å, når vi har dem I lokalmiljøet, sånn at du viser medmenneskelighet.” Så møtte hun en eritreisk kvinne i kirka, og fikk etter en stund høre at hun hadde barn og ventet på gjenforening med dem. Dette berørte “Hilde sterkt”: “Å, har a unga! Da vart æ så involvert.” Etter dette fikk hun mannen kontakt med flere, og de tok også med seg eritreere til gudstjenester. De begynte å be dem hjem og tok bilder av dem for å lære navnene. De konsentrerte seg mest om de som hadde barn, og de som var veldig unge. Totalt oversikt over 70-75 av flyktingene og de som er kommet gjennom familiegjenforening. I dag har de hyppigst kontakt med tre eritreiske og en syrisk familie

“Ole” fortalte at den første gangen han snakket med noen av flyktingene var da jeg, som da jobbet som programrådgiver for flyktingene, var ute og gikk med fire av de eritreiske guttene. Jeg hadde stoppet og presentert dem for “Ole”, og etter dette hadde de litt om litt blitt bedre kjent. En tid senere hadde han blitt spurt av noen andre om han hadde plass til å ta med noen av eritreerne til kirka, og det ble noe han fortsatte med. “Ole” sa at han har kontakt med ganske mange, både kristne og muslimer: “... så æ har veldig god kontakt med dem

muslimske og. Det e eritreeran det, kan du sei da. Av de somaliske tror æ at det bare e en ... æ har skikkelig god kontakt med. Men så har æ jo hatt litt kontakt med med en del av dem fra Somalia og da, de familian som bor oppi byggefeltet her...”.

For “Marie” startet det med at hun fikk en telefon med spørsmål om hun kunne ta med en eritreisk kvinne til gudstjenesten. Den eritreiske kvinnen hadde sagt til diakonen at hun gjerne ville i kirka, men han hadde allerede full bil. “Marie” sa at hun lenge hadde ønsket kontakt med noen av flyktingene fra Eritrea, men hadde av forskjellige årsaker ikke tatt kontakt: “Så noen dager før ba æ te Gud, nå har æ løst te å ha kontakt med noen sånne, nå må du led mæ [...]. Grunnen til at hun tenkte spesielt på Eritrea var at hun har vært misjonær i Etiopia i kortere og lengre perioder over mange år. Nå hadde hun bedt til Gud om dette et par dager før, og så kom telefonen som satte det igang. Etterhvert fikk hun kontakt med noen til som hadde veldig behov for henne. [...] og at æ fekk kontakt med dæm tror æ va en Guds styrelse. Der va det behov.” I kirka kom hun i kontakt med en mor som er alene med et barn. De møtes ofte. Etterhvert hard et kommet flere til.

3.3.1 Motivasjonen

For “Arne” var tanken på egne barn en motivasjonsfaktor: “Egentlig så tenke æ noka på våres egne unga, æ tenke at ja, det skoill vorre våre egne unga som skulla ha komme te Afrika, eller hvor som helst, som flyktinga, og ikke skoill møt nån som brydd sæ om dem. Fer vi har tid, vi har mulighet på aill vis”. Han presiserte at han ikke gjør det av plikt: “Æ føle itj at æ e forplikta te det, det her bør æ gjær fordi at æ e kristen. Æ tenke at det her gjer æ fordi æ like å gjera det.” For “Anne” er nestekjærlighet en tydelig motivasjonsfaktor:

Æ tenke på at dem e min neste, det e et medmenneske. Og at Gud elske dem like mytji som mæ, det e en sånn likeverdfølelse som kjæm [...] og så e det det at det vi vil at noen ska gjøre mot oss, må vi gjøre mot dem. Det e den utfordringa vi sjøl har fått som kristne. Æ føle et ansvar for det.

For “Knut” og “Hilde” er en del av motivasjonen at de rett og slett er interessert, og at dette gjelder hele familien. Interessen viser seg blant annet ved det at de systematisk prøver å lære seg navnene deres, er interessert i å høre om hjemlandet, og at de blant annet abonnerer på en eritreisk TV kanal og følger med på en somalisk blogger. Interessen viser seg også ved at de prøver å lære seg litt av språket. En annen motivasjonsfaktor er at de oppleves som sympatiske, høflige og hyggelige å være sammen med. Bare måten de møter hverandre på, de hilser alltid på hverandre, karene haken mot skulder. Drivkraften er at vi får så mye mer

tilbake enn vi gir. Det er så interessante personer, alle sammen, det er ressurser overalt. Ja, drivkrafta er jo selvfølgelig nestekjærligheten en skal vise som kristen også.

Det å være tilstede hos noen som prøver å lykkes ble beskrevet som veldig givende. “Æ kan itj gjera det, det e dem sjøl som må gjera det, men æ kan bistå dem på veien dit”, sa “Arne”.

Både “Anne” og “Arne syntes det har gitt mye å møte flyktingene: “[...] Å du “Arne” sa at det har gitt oss veldig mykje å møte folk fra andre deler av verden som fortell mytje om sitt heimland, og fortell om familien sin etterkvart. Ikke til å begynn med, da gjorde de ikke det, og vi va litt forsiktige med å spør fer my da. Men etterkvart har de jo fortalt om livet sitt i heimlandet og hva somvar bra og utfordrende, og hva som gjorde at dem bestemt sæ for å flykte hit å. De e mytji fortellinga

Når “Ole” blir spurt om hva som er drivkraften hans i engasjementet svarer han: “Nei, det veit itj æ, men æ trur kanskje det ligg nå ti mæ fra begynnelsen av, at æ egentlig vil værre med å hjelp dem som æ meine og trur og føle har behov for litt ekstra hjelp, trur æ da. De e itj aill som har fått de samme forutsetningan som mæ i livet”. Ole har reist en del i utlandet, men har alltid vært mer interessert i hvordan folk lever enn å få med seg kjente bygninger.

“Ja, æ tenkt jo sånn at dem va ny her, dem trengt det, å ha noen te å hjelp sæ me å komme inn i systemet, å snakk med og støtt sæ og sånn”, sa “Marie”. Samtidig var det tydelig at det kristne fellesskapet betyr mye for henne. Hun referer til bønnesvar og at Gud hadde en mening med den kontakten som ble etablert. Hun har blant annet engasjert seg i hvordan vi skal få inkludert de ortodokse og katolske eritreerne i nattverden, ved å snakke med dem og presten. Dette har ført til at noen har gått frem og blitt velsignet. Etter at de ortodokse har startet egen husmenighet som har gudstjeneste på søndag i kirketiden, er det ikke lenger så mange eritreere i kirken. “Marie” sa det sånn: “Å så savne æ det at dem itj e med meir i kirka [...]”.

3.3.2 Aktiviteter og fokus

Aktivitetene flyktingene og de frivillige har sammen er varierte. Lekselesing, felles middager, ballspill, turer, øvelseskjøring, samtalegrupper og babysang er bare noe av det som nevnes. Fordeling av sykler, klær, gardiner og barneutstyr etter norsk “arvemodell” samt utlån av diverse kjøkkenutstyr til feiringer er også en del av bildet. Her er noen eksempler fra respondentene: Vi treffes en gang i uka til middag og lekselesing. Etterpå er det ballspill med

de andre. Her er det både norske og utlendinger. Det er viktig at det blir en regelmessighet i det.

“Ole” har øvelseskjøring nærmest som et spesialområde. Han har nesten ikke tall på hvor mange han har øvelseskjørt med. Det har vært gutter fra Eritrea og Somalia. Flere har fått førerkort og en er på full fart inn i en kjørerelatert jobb. Turer både med og uten ski har det blitt en del av, og kjøring til svømming og kino i nabobygda. Lekselesing har det vært med flere, men det er veldig tidkrevende, så nå er det to han konsentrerer seg om.

Skiturer er nevnt av flere. “Knut” forteller om en tur hvor de hadde med seg et eritreisk ektepar hvor kona aldri hadde gått på ski før som hadde gått litt på ski før. Hun hadde selvfølgelig store problemer med å holde seg på bena ramlet stadig vekk og aldri dette og hadde store problemer med å komme seg. Plutselig falt “Knut”, som svært stødig på ski, og hadde store problemer med å komme seg opp: “Og for syns skyld så dattn “Jonas” på samma plassn for at det itj sku vera så ekkelt før mæ, men sånn latter, den sett i læng. [...] og så satt dem i baksetet og flira, da var krigen og diktaturet i Eritrea helt borte ei stund. Det va så hærilig å hør på”.

“Knut” fortalte at de har et bevisst fokus på kulturforskjeller og skikker og snakker med flyktningene om dette både for å forstå dem, og forklare ting som er uforståelige for dem, men også som en hjelp til å tilpasse seg norske normer. Et eksempel er stemmebruk. Han fortalte at han hadde spurt noen om hva de hadde opplevd som mest uvanlig da de kom til Norge og fått dette svaret: “Det var så stille, det er så stille. For ingen snakker sammen, det er så stille som i graven. De er vant til å snakke høgt. Æ sad et hørtes ut som om de va sint når de snakka så høgt. De sa at det ikke va sånn, de va vant te å snakk høgt når de møttes.” Andre tema har vært “norsk tid” og “afrikatid”, at det i Norge er viktig å være presis, og ikke minst likestilling.

“Marie” har arrangert 17 mai feiring hjemme hos seg i 3 år hjemme hos seg. Sist 17 mai var de 18-20 stykker. I år skal hun reise bort, og er usikker på hvordan det blir fremover. De er blitt så mange. Dessuten er de med på andre ting nå.

Det er selvfølgelig vanskelig for flyktningene å lære seg norsk. Dette motiverte en av respondentene til å prøve å lære seg litt tigrinja, som er et av språkene i Eritrea. Han lærte seg enkle ord som dager, tall, mål og bestefar. Dette var både for å kjenne litt på hvor vanskelig det var, for å vise dem at han prøvde og at det var vanskelig for ham også.

Noen har inkludert hele familien i kontakten og har invitert til juletrepynting flere år på rad. De sier at de aldri har hatt så mye besøk som nå: “Men æ sa det, da vi snekra stor ny veranda, æ hadd ailler trudd det skoil bli afrikanera som satt utpå der.” Vi har også gjort en del praktiske ting, som å følge med på sykehuset, og veldig mye som har med internett å gjøre. Det skaffe seg internet er ikke enkelt, du kan ikke sende e-post, du må ringe. Ofte blir navnet feil, selvom det blir stavet. Og så er det praktiske ting rundt tv, å forstå regninger som kommer, praktiske ting rundt elektriske installasjoner, powerpointpresentasjoner, det er så mye å sette seg inn i. Innimellom har vi litt leksearbeid. De forteller at de har hatt dem med i kirka og på konserter. I Rissa arrangeres det jevnlig huskonserter, de har hatt med noen dit. En som er kunstner har blitt introdusert i kunstnermiljøet.

3.3.3 Behov og ønsker

For veldig mange av flyktingene er det ønske om en jobb som står aller høyest ønskelisten. Dette nevnes av alle respondentene. Hva kan vi bidra med i forhold til dette? De som ikke skal gå videre på skole har behov for faste jobber, de andre ønsker seg småjobber blant annet for å spe på stipendet fra lånekassen slik at de kan gå videre på skole. Arne har tanker om at det å bistå til å skaffe dem småjobber slik at de får skaffet seg erfaring er viktig. Det viktigste er allikevel at kommunen stiller med ressurser og legger til rette for dette.

Knut mener kan være viktig er å lage aktiviteter for de som ikke har noen naturlige tilknytningspunkter. “Og det e kjempesfarlig trur æ, at noen blir settan fer sæ sjøl eller har kontakten inn mot dem som berre e frå Somalia, eller berre frå Sudan”.

Flere av respondentene nevner at ensomhet kan være et problem, spesielt i helgene når det ikke er skole. En annen ting som nevnes av flere, er behovet de har for å treffe unge mennesker på sin egen alder. Dette kan for eksempel være et sted hvor de kan samles og spille bordtennis og annet.

Noen mener at kommunen gjør for lite for å legge tilrette, særlig for større arrangement. Språkkafeen blir på en måte kommunens alibi. Lions arrangerer mangfoldskveld nå.

Leksehjelp var et stort tema. Noen av respondentene var klar over at voksenopplæringa arrangerte leksehjelp, andre ikke. Der en ga uttrykk for at det hadde vært fint å slippe, pekte andre igjen på de de individuelle behovene flyktingene hadde, og at disse kan bli vanskelig å ivarsette dette i en stor gruppe.

To av respondentene nevnte at flere av flyktningene hadde problemer med å konsentrere seg på skolen på grunn av flukten og situasjonen i hjemlandet. De opplever savn, sorg og frykt. Et eksempel er en som ventet på kona si, først etter at han visste at hun skulle komme klarte han å fokusere på skolen. Noen reagerer på mørketida, de synes den er forferdelig: “dem ha et ord som æ itj kjenne mæ igjen i, dem sei stressa. Æ trur dem meine depresjon.”

3.3.4 Beskrivelse av relasjonene

“Arne” og “Anne” har kontakt med mange de er på hils med og treffer av og til: “[...] men den djupe, personlige og nære kontakten har vi med noen få”, sier “Anne”. Senere i intervjuet da jeg ba jeg henne forsøke å beskrive relasjonene, sa hun: “Mest vennskap, og i og med at de trøng å lær sæ norsk e vi litt hjelpere for dem og da. Men æ tenke at det e et nært og godt vennskap”. Et annet sted fortalte hun at den av eritreerne de har mest kontakt med også har blitt kjent med barna og familien deres. Samtidig sa hun: “Han kalle no mæ fer mor, og det synes æ e en tillitserklæring. Han presentert oss fer noen her en dag og da sa han: her er familien min. Det synes æ e så trivelig. Hain e jo like gammel som en “Henrik” (sønnen). Han e en ta vorres på et vis“.

“Arne la vekt på at det er viktig at de lærer å bli uavhengige og ta ansvar selv. Som et eksempel sa han at han noen ganger ikke har anledning til å dra på ballspill. Da sender han med nøkkel og gir ansvaret til en av de andre: “Men ellers så e det dæm som ska driv det fram sjøl, ta litt ansvar, orn opp og sett opp nett te volleyball, sett opp lag og alt mulig sånn [...] dem ska kjenn at dem tar ansvar sjøl, at det er demmers”. Jeg synes vi minst mulig skal ha en hjelperrolle.

“Ole” forteller at han har kontakt med flyktinger nesten hver dag. Han treffer dem på ulike måter, de stikker innom på besøk, noen treffer han ute, eller på språkkafeen. Han setter stor pris på gjestfriheten de viser: “Nesten hver dag at det e noen ja. Ikke alle dagan de e her nei, men æ treffe dem nå på forskjellig vis, heim te dem å. De e jo så veldig gjestmild og vil at æ ska kom på besøk å. Relasjonene beskrives som vennerelasjoner:

Men det e nå mang ta veitjungan og gutungan som kalle mæ før pappa. Det e no helt grett egentlig det. Og så trur æ det e litt godt, spesielt før de øngstan da, som føle sæ litt ensom, som bor langt bort ifra familien sin å. Dem gir klart og tydelig uttrykk før det da. En hjelpefunksjon synes æ slett ikke det e.

På spørsmål om han kunne ha tenkt seg å hatt en mer formalisert oppgave i forhold til flyktingene som for eksempel å ha vært flyktingguide, svarer Ole: “Det hadd æ egentlig ikke hatt løst te. Da føle æ egentlig meir som det skoill ha vorre en jobb da. Det hadd liksom ikke vorte den kontakten mellom oss som familie eller vennerelasjon da.” Mange av svarene gikk på det at det ble for skjematisk, for tilrettelagt, for instrumentelt, at det er det naturlige som fungerer, at det må komme innenfra. “Anne” sier: “Det må være et personlig engasjement. Æ trur kanskje det hadde hjelpe at dem som har holdt på med litt sånn hverdagsintegrering kan fortæl kolles de oppleve det, kan fortæl litt om at vi har mytji glede av det, og ka vi hold på med og... hvis vi hadde fått tel å fortælt om det på at vi hadde tenkt at det der er overkommelig”. Det hadde ikke vært naturlig å avtalt tid, nå treffes vi når det er naturlig. “Og veldig trivelig synes æ de e når når bærre rett og slett stekk innom fer å prat littegrann”, sier Ole.

Respondentene ga uttrykk for at de opplever en gjensidighet i relasjonene på flere måter. Det ene er at det gis mye tilbake i form av glede og gode opplevelser, det andre er mer konkret i et ønske om å hjelpe til, med for eksempel maling, snømåking, vasking og andre ting. “Knut” sa: “det gir så mytji meir tebake enn vi yte, det gir så my tebake og e så trivelig”.

“Marie” forteller om da hun ble mor og bestemor. Gutten i den lille familien hun har kontakt med nærmet seg tema ved å fortelle henne at en venninne av moren hadde sagt at hun passet godt til å være bestemoren hans: “[...] Ja, men vil du ha en sånn gammel bestemor da ...æ e da vel litt for gammel te å være bestemor te dæ? Å, nei du e itj gammel. [...] Ja, men vet du hva, da blir æ mora te moren din ... Aylan æ e vel for gammel mor te dæ? Jo, æ vil det, æ vil det. Og sia har æ vorre mor og bestemor”.

Flere av respondentene har kommentert at flyktingene er flinke til å besøke hverandre og hjelpe hverandre: “Æ bli imponert over det mang gang ja, når dem støtte opp kvarann”, sa Ole. Noen av flyktingene har gitt uttrykk for at de synes det er rart at nordmenn treffes så sjelden, at familier for eksempel bare ser hverandre en gang i året. Et eksempel på hvordan de stiller opp for hverandre er da en av flyktingene mistet en slektning i Middelhavet. På kort tid hadde alle fått beskjed, kastet det de hadde i hendene og møtte opp hjemme hos ham. De var muslimer og kristne, alle var der.

Knut sa at de ikke har tatt noen få inn familien sånn som det ser ut som andre har gjort: “... men det e jo sånn at kjemien er bedre enkelte enn andre, sånn e det bare”. Samtidig sier han og kona: “Vi er jo litt foreldre og besteforeldregenerasjon for dem”. “... kalle mæ bestemor,

nei mor...” “Ja, det bli litt sånn”. Han forteller videre at det er stas når barnebarnet deres er der, og spesielt når hun sier noen ord på tigrinja: “Det har litt betydning, dem synes det e så arti. Dem har vel ei lita søster og sånn nedi Eritrea å”. Et annet sted i intervjuet sier Knut: “Men æ spør jo også, dem savne jo selvfølgelig heim og familien veldig”. Hilde fortsetter: “Dæm prøve å fortreg det trur æ, dem må det før å overlev”.

3.3.5 utfordringer

Arne peker på at det er viktig å ha engasjementet på et sånt nivå at det blir overkommelig, at det ikke bare blir ett skippertak, men noe som kan pågå i mange år.

En annen av utfordringene som er nevnt går på dette med gjensidighet i relasjonen. Eksemplet her er dilemmaet som oppstår når en av flyktingene tilbyr seg å hjelpe til. Samtidig vet vi at de har lite penger, og ønsker seg jobb. Vi ønsker å betale dem for det de gjør, men vil heller ikke ta fra dem følelsen av likeverdighet, av å kunne gi noe tilbake.

Det er behov for flere som engasjerer seg fordi det etterhvert har kommet flere flyktinger. Det vil være fint om de som allerede har engasjert seg får formidlet noe om hva de faktisk gjør, hva det innebærer av glede, og at det ikke behøver å være uoverkommelig. “Når flyktingan blir en så stor mengde kan det føles uoverkommelig, men som enkeltmenneske kan en tenk sæ at en kan bidra for enkeltmenneska”, sier Anne. Det blir også viktig å få formidlet dette slik at andre frivillige organisasjoner blir inspirert til å bidra. Hun fortalte at han hadde lest om at der folk var minst utbrent når det gjeldt å stille opp for flyktinger var der noen var sammen om ansvaret. I Rissa er det mange som har engasjert seg, og mange har kontakt med noen av de same folkene. Hvis vi er borte vet vi at det er noen andre der.

Ole sa tydelig at det ikke er noe han opplever som vanskelig. Han sier han ikke har noe problem med å sette grenser selvom han bruker mye tid med flyktingene: “Men æ veit itj om æ koinn ha brukt tida mi på no som har vorre my likar heller”. Av og til tenker han på at han skulle ha hatt kontakt med flere, tatt seg av dem, gått på besøk og sånn, men så er det kapasiteten som setter grenser: “Æ blir blir jo så gammel og, så æ blir klar (sliten) og. Æ trur nærmest de e en oppgave det here som æ har fått da, uten at det koster mæ så mykje, da får æ krefter å”.

Knut ga uttrykk for at språket er en utfordring, spesielt når det gjelder de fra Syria. Veldig få av dem snakker engelsk, ellers går det på arabisk eller kurdisk. Kommunikasjonen foregår ved bruk av oversettelsesprogram på mobilen. På språkkafeen kan de være heldige å få tak i en som både kan arabisk og norsk og som kan hjelpe til med å oversette. Han peker også på at de

nå er blitt så mange at det kan være vanskelig å holde styr på. Han mener han har navn på 70-75 stykker. Før pleide de å be alle sammen hjem, men nå er det vanskelig. Det går an å bruke et lokale, men det blir ikke helt det samme, det er fint om de kan føle seg litt hjemme. De sier at har ordnet seg en bok for å holde litt orden på når de forskjellige er på besøk hos dem, og når de er der. “Det kan bli litt mykje føle æ på æ å no. Det e så mang som kjem inn, og så føle du at du må prioriter litt, men så nei, så blir det gæli å”. Videre sier han at de er bevisst på å sette grenser. Hvis det for eksempel blir for mye spørsmål om skyss, sier han nei: “Det skape avhengighet”

Å hjelpe til med hjemmelekser er en stor jobb. Ikke alle respondentene var tydeligvis klar over at det eksisterer et tilbud gjennom voksenopplæringen. For en av respondentene ble tilslutt en for stor utfordring. Det ble for slitsomt. Spesielt vanskelig ble det på grunnskolenivå. Da sa hun til slutt nei, at hun ikke klarte det lenger. Hun fremsatte et sterkt ønske om flere som kunne stille med leksehjelp.

3.3.6 Annet

En sier at han tror de opplever å bli tatt godt imot. Folk flest er så positive til innvandrerne. Jeg tror mange av dem synes at de har det ganske greit. En annen sier at hun har inntrykk av at de trives veldig godt, at de er mye sammen både med hverandre og med rissværingene. Det er ingen som opplever åpen rasisme, men allikevel at det forekommer en del skepsis og fordommer hos folk. Dette er det viktig å bekjempe blant annet med informasjon og møteplasser hvor vi kan treffe hverandre.

Et par av respondentene har oppdaget det de tror er lese- og skrivevansker hos noen av dem de hjelper med lekser. En har henvendt seg til voksenopplæringen om dette med fått til svar at det er veldig vanskelig å utrede. Blant annet kan det skyldes traumer eller depresjon.

En annen ting som ble påpekt var at norskopplæringen var for dårlig. Noen er nesten analfabeter når de kommer, men må lære norsk på 2 år, det går ikke. Det er vanskelig å komme seg gjennom videregående skole på skikkelig vis. “Det kunne vært no å tatt opp ett eller ainna sted [...] Å så kreve vi at de ska kunn norsk, ellers itj, så send dem heimatt.”

En har gitt uttrykk for at han synes det er dumt at muslimene ikke skal få så lett kontakt med oss norske. Han synes det er fint å ha dem som venner, og det er viktig med tanke på integrering og forebygging av radikaliserings.

3.4 FLYKTNINGENE

Flyktningene jeg har intervjuet har alle gjennomført introduksjonsprogrammet. Jeg har snakket med to unge men fra Eritrea som begge er ortodokse kristne og er her uten familie, en kvinne fra Somalia som er alene med et barn, og en mann fra Eritrea som er muslim og som har fått familieforening med sin kone. Navnene er fiktive.

3.4.1 Om kontakten med folk i Rissa

Ingen av dem jeg har snakket med sier de har opplevd rasisme. Alle gir uttrykk for at de er blitt tatt godt imot i Rissa. Esayas sier det på denne måten: “Folk i Rissa de er veldig snill og veldig hjelpsom [...]”. Mahammad hadde en opplevelse på skolen som han syntes var litt vanskelig:” [...] For ca 6 måneder de visste ikke om jeg var kristian eller muslim. En dag lærer spørre meg, er du muslim? Etterpå noen fra klassen redd fra meg. For hvis du er muslim, noen skeptisk”.

Tre av flyktningene fortalte om mye og nær kontakt med folk fra Rissa. “Mahammad” fra Eritrea forteller at han har litt kontakt med tre norske. Han sier at han egentlig ikke har så mye kontakt med folk i det hele tatt, hverken fra Rissa eller fra Eritrea: “[...] men jeg liker litt rolig, lese og se på tv, men det er bedre å ha kontakt med folk. Hvis du har kontakt med folk, du kan finne jobb og du kan finne informasjon.” Han sa at han ble kjent med en av de norske fordi hun var nabo, og en gjennom språkpraksis. Den tredje møtte han gjennom en venn. De har øvelseskjørt sammen. I tillegg har han vært litt på språkkafeen og han spiller fotball og volleyball på mandagene. Mahammad har også vært en av de heldige som frem til nå har hatt en liten jobb noen timer i uka. Denne fikk han gjennom språkpraksis.

Ayan kjenner mange fra Rissa, blant annet alle foreldrene i klassen til datteren. Det er allikevel en person hun har spesielt hyppig og nær kontakt med. Ayan fortalte at den første gangen hun traff henne var på bussen. Ayan hadde spurt om når bussen gikk tilbake. “Og når jeg tilbake til Rissa, vi treffe igjen. Hele veien vi bare snakke å ja, det blir tre år nå tror jeg, tre år siden. Videre sier hun “[...] For datteren min kaller mormor og hun passer på oss. Hun er nesten familie, ikke nesten, men hun er. I dag jeg sagt; du må gå til mormor. For i dag det var veldig dårlig vær, hun var ferdig på SFO klokken tre”. Det er vanlig at datteren går på besøk til henne alene etter skolen, i tillegg besøker de hverandre, er med henne på besøk til venner eller drar til byen. Hun kjenner også en del andre fra Rissa, og alle foreldrene i klassen til datteren.

Endrias fortalte at han har mange norske venner gjennom idrett. Han jobber også litt på butikk ved siden av skolen og treffer mange der. Han har nær kontakt med flere voksne i Rissa hvor han er på besøk og blant annet er med i samtalegruppe. De leser blant annet lekser sammen. Han gir uttrykk for at denne leksehjelpen er veldig viktig for ham og at han derfor velger bort den leksehjelpen skolen tilbyr: “Ja, den har vært viktig fordi jeg noen ganger ikke kjenne ord. Og når jeg leste jeg kanskje mener med andre ting, jeg tenker med kanskje feil setninger, det blir litt vanskelige ord, men når han forklarer til meg blir alt lett.” Når han skal beskrive hva slags relasjon han har til ham sier han: “[...] alt, far, familie, venner.”

En annen av flyktingene, Esayas, fortalte at han har en stor, norsk omgangskrets. Noen av disse benevner han som familie: “Noen er som familie, for eksempel Arne og Anne. De er familien min, de hjelper meg. Og for eksempel Kari, Kari er veldig glad i meg, og jeg er veldig glad i henne. Hun er nesten mormor.” Ved siden av fellesmiddager, lekselesing, ballspill og samtalegruppe, blir det turer både på fjellet og på sjøen.

Esayas fortalte at han synes det er fint å kunne hjelpe andre: “[...] noen ganger jeg jobbe frivillig. Jeg hjelpe til med barna. Og så to ganger i Rissahallen, jeg hjelpe til med å bære utstyr. Noen ganger sender noen en melding om å hjelpe deg. Jeg er glad i å hjelpe gamle mennesker”.

3.4.2 Ønsker for fremtiden og utfordringer

Da de ble spurt om hvilke ønsker de hadde for fremtiden svarte alle respondentene at de ønsker seg jobb i nærheten slik at de kan fortsette å bo i Rissa. Esayas sa: “Hvis jeg fikk en jobb i Rissa jeg ville ikke å flytte. Bo i byen det er også veldig dyre hus [...]”. Mahammad er innstilt på å søke jobb over hele landet, men vil helst bli i Rissa: “Nei, heller jobbe her. Hvis jeg fikk jobb jeg kan bo i Rissa. Ja, men jobb er veldig viktig. Ayan skal kanskje begynne på videregående skole i Trondheim til høsten og ble spurt om hun ville flytte dit: “Å flytte der? Nei, hvis jeg flytter datter min kan miste venner [...] bedre å ta buss hver dag.” Hun er ikke bekymret for at hun må dra tidlig om morgenen. Venninner fra Somalia eller mormor kan passe datteren.

Tre av flyktingene har klare formeninger om hva de skal utdanne seg til eller ønsker å jobbe med, men jobb er veldig viktig for dem alle. Jobb er blant annet en forutsetning for å fortsette å bo i Rissa. Det er jobb og økonomi som er den store utfordringen, spesielt for de som er ferdige med introduksjonsprogrammet og bare har flyktingstipend fra Lånekassen. Esaya sa det på denne måten:

Men også jeg søke flere ganger i flere plass, men fikk ikke. [...]. Men for eksempel jeg veldig vil ønske å jobbe. Og så hvis du ferdig med intro vi har veldig dårlig økonomi, for lånekassa er ikke nok for husleie, for mat, for transport, det er ikke nok. Men jeg også prøve flere ganger til nav for å få hjelp. Men de hjelper ikke. De gir penger, men jeg vil ikke ha penger, jeg vil jobbe. Jeg har fritid, det er mange fritider for meg, om morgenen før klokka ni, så ettermiddag fra halv tre jeg har fri [...].

Endrias har tidligere ønsket seg å jobbe med salg og service, men har nå helsefag på førsteplass: “Jeg velger helse og service. Jeg håper jeg får helse i Rissa. Jeg trenger, jeg skal bo i Rissa når jeg er ferdig med skole også [...] jeg trenger å jobbe med folk”. Noen har vært heldige å fått en liten ekstrajobb på butikk eller i industri, ut over dette er det småjobber med maling, vasking eller utarbeid som de får gjennom bekjente.

3.4.3 Ønsker om konkrete aktiviteter

På direkte spørsmål om det er noe de savnet av aktiviteter. De ønsker seg et sted hvor de kan treffe ungdom fra Rissa:

Ja, vi har flere ganger snakket i kommune når det var samling og sagt at vi ønsker stor plass til å samle sammen med andre, å gjøre integrering med norsk ungdom. Men til nå var ingen svar. Jeg tenke sånn, hvor skal treffe ungdom, ungdom ikke bare treffe på gata, men gjøre stor plass til å treffes, og alle treffes og kjenne hverandre. Håper en dag det skal bli sånn (Endrias).

Esayas fortalte han har en venn som bor i en nabokommune. Der lar de eritreerne bruke kirka før gudstjensten i Den norske kirken begynner.

Et konkret ønske han har er å få et avløserkurs slik at han kan begynne å jobbe i fjøs: “Jeg er glad i dyr, gi mat og milke og [...] Faren min er bonde, og vi har ku og okse og geit og sau og hund. Ja, jeg er glad i dem. Jeg har en venn som bor i nærheten av ..., han gjør sånn, jobber på gård”.

3.5 FUNN

Her står jeg foran en stor utfordring. Fordi de utgangspunktet mitt var en vid problemstilling hvor jeg ønsket å se nærmere på fenomenet hverdagsintegrering og diakoniens rolle i denne, sitter jeg igjen med veldig mye informasjon. Jeg vil nå tematisk kort nevne og reflektere over de funnene jeg fant mest interessante før jeg går videre med det jeg ønsker å se nærmere på.

3.5.1 Jobb er det aller viktigste

Alle de fire flyktningene jeg snakket med sa at de ønsket å fortsette å bo i Rissa. Dette var forutsatt av at de fikk seg jobb. De ønsker seg en fast fremtidig jobb slik at de kan etablere seg, og de ønsker å jobbe mens de går på skole for å klare utgiftene. Dette kommer frem flere steder i presentasjonen av intervjuene over. Esayas sa det tydelig i et av sitatene over. Han synes ikke han får hjelp fra NAV når de gir han penger. Han vil ha jobb.

Dette er en viktig oppgave for NAV, og for kommunen og det lokale næringslivet som må være villige til å gi dem en mulighet. Kirken er i høy grad en del av dette bildet. Som privatpersoner kan vi være flinke til å gi dem oppdrag med maling og lignende gjerne kombinert med opplæring. Ikke minst kan vi promotere dem, anbefale dem til andre. Her vil det være naturlig med et samarbeid med Frivillighetssentralen.

Et annet konkret ønske som ble fremsatt av flyktningene var ønsket om et sted de kunne møte annen ungdom. Dette ønsket er det mennene som har kommet med. De har tidligere adressert dette til kommunen i et dialogmøte. Selv om dette i utgangspunktet kan se ut som et rent materielt og økonomisk spørsmål, er det mer sammensatt enn som så. De fleste unge voksne på deres alder er ikke lenger i kommunen, de er enten i utdanning eller jobb et annet sted. De som er her er ofte etablert med familie og trekker til helt andre arenaer. Kulturen på hvordan vi møtes er forskjellig. Den arenaen hvor de treffer flest jevnaldrende er folkehøgskolen, blant annet ved det ukentlige tilbudet om leksehjelp.

3.5.2 Lært hjelpeløshet og avhengighet

De frivillige legger ned et stort arbeid når det gjelder leksehjelp. Dette er både tidkrevende og krevende på andre måter. For noen blir det uoverkommelig. Det ligger en stor utfordring i balansegangen mellom å gi god hjelp, og å gjøre leksene for dem, mellom å bidra til læring og passifisering. Lederen i NAV IO er oppmerksom på dette dilemmaet, og ønsker egentlig at skolen kunne bidra med veiledning til de som driver med leksehjelp. Dette er vanskelig da hun ikke har oversikt over hvem som gjør det. Hun synes også det er synd at ikke flere benytter seg av leksehjelpen på skolen, spesielt da de der kan treffe jevnaldrende.

Hun peker også på et annet område hvor hjelpen kan slå uheldig ut når det gjelder selvstendighet og myndiggjøring. I løpet av de to-tre årene i introduksjonsprogrammet lærer de blant annet om hvordan de skal ta kontakt med offentlige myndigheter og hvordan de skal fylle ut søknadsskjemaer. Hun har opplevd at enkelte er blitt "avlært" denne ferdigheten fordi noen gjør det for dem. Diakonen har noen av de samme tankene som leder for NAV IO. Hun

er opptatt av at vi ikke skal skape avhengighet og hjelpeløshet ved å gjøre ting for dem, med gå ved siden av dem og hjelpe dem med å klare seg selv.

For meg blir det tydelig at manglende kommunikasjon er en utfordring her. Hvordan nå ut med denne informasjonen til de frivillige? Det at de ikke er organisert gjør dette vanskeligere. På den annen side kan de frivillige i denne studien på mange måter sammenlignes med en familierelasjon. Her kjenner nok de fleste seg igjen i barneoppdragelsen, balansen mellom å sette krav og være snill. I dette tilfellet kan ett av resultatene av undersøkelsen være at det blir etablert en mer bevisst kontakt mellom en del av de frivillige, en form for “familieråd” hvor vi kan bevisstgjøre hverandre på slike områder.

3.5.3 Hva kan menighetsdiakonen bidra med?

Jeg kan ikke se at diakonen kan gjøre noe konkret med de behovene som har kommet frem i beskrivelsen over. Det vi kan gjøre noe med er å være pådrivere, minne kommunen på ønsket om en møteplass, ta initiativ til til å samle de frivillige vi kjenner gjennom menigheten for å dele erfaringer, veiled hverandre og kanskje avlaste hverandre der hvor det er behov. Vi kan være pådrivere overfor NAV og kommunen, og ikke minst det kirkelige fellestrådet, om å ta inn flyktninger på praksis og i sommerjobber.

Diakonen har et tydelig budskap om at kirken må tilstrebe å være en del av samfunnet. Det er viktig at eventuelle tiltak som blir iverksatt dekker et faktisk behov og helst gjøres i samarbeid med andre utenfor kirken. Kirken behøver ikke sette sitt eget stempel på det, evangelisering er ikke et mål, det er diakonalt nok i seg selv at det handler om mennesker. Det er bedre å løse flyktningene inn i tiltak som er beregnet på hele befolkningen enn å opprette særtiltak. Dette vil fremmed inkluderingen på en bedre måte.

Aiga Berg fortalte i intervjuet at de har en stor utfordring når det gjelder religiøse og kulturelle begrensinger som i praksis motarbeider integreringen. Hun nevner spesielt en situasjon hvor de somaliske jentene får beskjed fra sin imam om at de ikke kan delta på julemarked med kaker de har bakt, fordi det er i forbindelse med en kristen høytid. Fra min egen tid som programrådgiver har jeg også erfart hvordan regler for klesdrakt, håndtering av mat og lignende legger store begrensinger både når det gjelder praksis og valg av utdanning og fremtidig jobb. Berg nevner dette som et område hvor kirka og diakonien kunne ha hatt en rolle ved å etablere et forum som jobber med disse temaene både lokalt og på et høyere nivå.

Religionsdialog er et tema som diakonen er opptatt av. Religionsfrihet og fokus på tradisjoner er et felles utgangspunkt for kristne og muslimer. Hun mener at kirken kan bidra med noe på dette området. Eksempler kan være opprettelse av et interreligiøst råd hvor de tar opp praktiske ting som påvirker dagligliv og integrering og møteplasser hvor vi kan gi åpen informasjon og kanskje bygge ned fordommer. Kirken har både erfaring og materiell som kan brukes i dette arbeidet.

3.5.4 Oppsummering og refleksjon over funn

Ønsket om en jobb er det flyktningene selv holder frem som det viktigste for dem. Dette er helt i tråd med målet for introduksjonsprogrammet. Arbeid betyr økonomisk og dermed individuell uavhengighet. Det gir muligheter for å etablere seg med bolig og familie, og fører som regel til etablering av nye sosiale kontakter og nettverk. Arbeid er også døren til mange rettigheter og ytelse i velferdsstaten. Det som slår meg er den stoltheten og viljen til selvhjelpenhet som blant annet kommer frem i utsagnet fra Esayas om at penger ikke er hjelp. Skal vi ta dem på alvor er her vi må sette inn støtet. Også kirken kan være en pådriver, en tydelig stemme når det gjelder å få offentlige og private til å bidra til at de får muligheter til å prøve seg.

Kanskje skal vi ikke være så overivrige med å iverksette tiltak. Lager vi særtiltak for flyktningene gjør vi det motsatte av å inkludere dem. Diakonen peker på at det er viktig at kirken og diakonien i størst mulig grad samarbeider med andre instanser, organisasjoner og enkeltpersoner og ikke er opptatt av å sette sitt eget stempel på arbeidet. Det er også viktig å ikke organisere ting som ikke behøver å organiseres, her trekker jeg linjene til til spontane og uorganiserte frivillige arbeidet som eksisterer.

Leder for NAV IO kaller det bjørnetjenester. Dette er en fallgrube mange velmenende hjelpere kan falle i. Vi ønsker så sterkt å hjelpe at vi tar helt over, og gjør ting for dem i stedet for å gå ved siden av dem. Vi kan i beste mening lære dem hjelpeløshet i stedet for mestring. Dette er det viktig å reflektere over.

Som både diakonen og leder for NAV IO sier, er religionsdialog et område hvor kirken har en helt spesiell kompetanse. På lokalt plan kan det være å invitere mennesker med ulik religiøs bakgrunn til å utveksle informasjon. Målet vil være å få mer kunnskap og forståelse for å bygge ned fordommer. Et annet mål kan være å komme frem til gode løsninger på praktiske utfordringer forårsaket av religion eller kultur/tradisjon. Et tredje mål kan være å få etablert

kontakt opp mot mellomkirkelig råd og islamsk råd for å løfte problemstillingene opp på et annet nivå.

3.6 TEMA TIL ANALYSEN

Jeg har valgt meg ut to tema som jeg ønsker å analysere og drøfte nærmere. Disse temaene var sentrale også tidlig i prosessen med prosjektet. Det første jeg ønsker å se nærmere på er *relasjonene* som har oppstått mellom flyktingene og de frivillige. Begge kategoriene av respondenter har blitt spurt om hvordan de vil beskrive det forholdet de har.

Det andre jeg vil fokusere på er hva som motiverte de frivillige til å etablere kontakt med flyktingene, og hva som opprettholder denne *motivasjonen*. Her er det de frivilliges stemme som høres.

Årsaken til at jeg valgte disse temaene var blant annet den forforståelsen jeg hadde da jeg skulle begynne å skrive. I kirken, nærmiljøet og i jobbsammenheng har jeg observert at det har utviklet seg tilsynelatende sterke relasjoner mellom frivillige og en del av flyktingene. Dette var noe som interesserte meg. Samtidig ble jeg nysgjerrig på hva som fikk de frivillige til å engasjere seg. Gjennom intervjuene opplevde jeg at temaene var noes om opptok respondentene med den følge at jeg fikk stor respons. Det var også et stort samsvar mellom de beskrivelsene flyktingene og de frivillige ga når de skulle beskrive relasjonene mellom seg.

4. Teorikapittel

4.1 DIAKONI

4.1.1 Det allmenne diakonat

I kapitlet “Systematisk-teologisk grunnlag for diakontjenesten” i *Diakonen – kall og profesjon* (Dietrich 2011 s. 106-107) trekker Dietrich sammenligningen mellom det allmenne prestedømme og det allmenne diakonater. Dåpen kan også ses på som en vigsling til det allmenne diakonater. Hun viser til Jürgen Moltmann og hans bok *Diakonie im horizont des Reiches Gottes* (Moltmann 1984) hvor han sier at den spesielle diakonien er grunnlagt på de troendes allmenne diakonat på den samme måten som det spesielle prestedømme er grunnlagt på de troendes allmenne prestedømme (Dietrich 2011 s.106). Hun sier at Moltmann legger vekt på at det er viktig at de profesjonelle diakonene ikke opererer i utkanten av fellesskapet, men er en del av det. Hun siterer Moltmann i egen oversettelse: “De svake trenger ingen

advokater fra de sterkes kretser, men de trenger brødre, søstre og venner som er glad i dem [...]” (Dietrich 2011 s.107).

Biskop Atle Sommerfeldt holdt et innlegg på en fagdag for diakoner og diakoniarbeidere 28.11.2013. Han snakker om dyktiggjøringen av det kirkelige fellesskapets tjeneste viser seg langs to dimensjoner. Den ene dimensjonen er den allmenne diakonien som han omtaler som “[...] alle døptes oppdrag å leve Guds kjærlighet i sine relasjoner til seg selv, mennesker og natur. Alle mennesker er skapt i Guds bilde og i det nye Gudsfolket gis alle en tjeneste slik at de tilsammen utgjør et helhetlig legeme” (Sommerfeldt 2013 s. 2). Han slår fast at det dobbelte kjærlighetsbud er gyldig for alle, og at det ikke kan tenkes en kirke uten diakoni fordi det ikke kan tenkes en kirke uten nestekjærlighet (Sommerfeldt 2013 s.3).

4.1.2 Nestekjærlighet og gjensidighet

I *Den virkelige kirke* diskuterer Harald Hegstad (2009) hvilken forankring diakonien har. Foregår den på skapelsens eller forløsningens plan? Han peker på at det i Luthersk sammenheng ofte har vært hevdet at de gjerninger den kristne diakoni utfører, ikke er noe mer enn det alle mennesker er kalt til å gjøre. Selv om den kan sies å være et resultat av tro og dermed forankret i evangeliet, ligger begrunnelsen i en forståelse av nestekjærlighetsbudet som et bud til alle mennesker (Hegstad s. 81).

Hegstad mener at diakonien allikevel må forstås som noe mer. De diakonale gjerningene er har preg av å være et tegn og en forsmak på det gudsriket som vil komme. Men hva er det som gjør diakoni til noe mer enn den allmenne nestekjærligheten? Selv om kirken er kalt til å være lik Jesus i møte med mennesker, gir dette seg ikke alltid utslag i en bedre kvalitet på den omsorgen som gis der. Den kjærligheten som gis utenfor kirken kan være minst like stor (Hegstad 81). Det som gjør kirkens omsorg til diakoni er at den skjer i Jesu navn (Hegstad s. 82). Hegstad poengterer også at kirke og diakoni ikke kan løsrives fra hverandre fordi det er kirken som er sendt til verden. “Diakoniens forankring i kirken innebærer en forankring i det fellesskap som samles i Jesu navn, men er samtidig også noes om utøves av det enkelte medlem av det kirkelige fellesskap” (Hegstad 2009, s. 82). Dette betyr at diakoni kan være de nestekjærlige gjerninger hvert enkelt kristent menneske gjør i hverdagen. Han poengterer at dette ikke må settes opp mot diakoni som fellesskapets handling.

Stephanie Dietrich diskuterer også hvor diakonien hører hjemme. Hun viser her blant annet til Lars Østnor som har hatt stor innflytelse på forståelsen av diakontjenesten som en følge av evangeliets forkynnelse og sakramentenes forvaltning, men ikke som en nødvendig del av

kirkens liv. Hun viser også til alternative forståelser med spesiell vekt på hvordan det økumeniske arbeidet har påvirket synet på diakoni. Her trekker hun spesielt frem dokumentet: *Diakoni i kontekst: Forvandling, forsoning, myndiggjøring* fra Det lutherske verdensforbund (2003, norsk utgave 2010). Hun vektlegger her den helhetlige tankegangen om diakoni:

“Diakoni forstås som legemliggjøring av Guds kjærlighet i verden og som Guds oppdrag (misjon) i og for verden. Diakoni er ikke en kirkes aktivitet blant mange andre aktiviteter, men viser til kjernen i kirkens identitet og oppdrag (Dietrich 2011).

I sin presentasjon av *Plan for diakoni i Den norske kirke* (2008) holder Kari Jordheim frem at “diakonien kommer til uttrykk gjennom nestekjærlighet” (Jordheim 2009, s.17). Hun viser til Birgit Hildershavn Ellingsrud (2007) og hennes beskrivelse av nestekjærlighet som en bevissthet om at Gud finnes i vår neste, og at nestekjærlighet er en måte å leve på, en holdning som innebærer valg, innsats og disiplin. Ved å velge å bruke tid og krefter på et medmenneske kan resultatet bli å oppleve en berikelse. Nestekjærligheten handler om gjensidighet. Menneskene er gjensidig avhengige av hverandre, hvem som gir og hvem som mottar endrer seg med skiftende livsbetingelser. Nestekjærlighet handler om å vandre sammen med et annet menneske over kortere eller lengre tid. Kirken som fellesskap skal både vise omsorg og utfordre mennesker til å bruke sine ressurser. Nestekjærlighet kan både være de små, enkle, dagligdagse handlingene men også de store, mer krevende oppgavene som krever profesjonell bistand.

Knud Ejler Løgstrup var dansk teolog og filosof. Hans etiske hovedverk *Den etiske fordring* ble utgitt i 1956 og fikk stor innflytelse. Løgstrup tar utgangspunkt i det han mener er grunnleggende fenomener ved menneskelivet. Dette kaller han “spontane”, eller “suverene” livsytringer fordi de er gitt oss, skapelsesteologisk. De ligger i oss, og den eneste måten vi kan påvirke disse på, er gjennom å ødelegge dem. Viktige suverene livsytringene er tillit, barmhjertighet, kjærlighet, åpenhet og håp (Eide 2014, Svendsen 2011, Hauge 2009).

Løgstrup sier at det å møte et annet menneske med tillit er en del av vårt menneskeliv. Dette gjelder ikke bare de vi kjenner, men også fremmede. Det er først når vi har gjort oss negative erfaringer at vi begynner å tvile. Hvis det naturlige hadde vært å møte alle mennesker med mistillit, og hatt en forestilling om at de ikke ville oss vel da ville livet “forkrøbles” som Løgstrup uttrykker det (Løgstrup s.17). Det å vise tillit er samtidig å utlevere seg selv. Vi reagerer derfor sterkt når tilliten misbrukes, eller sagt på en annen måte, når tilliten ikke tas imot (Løgstrup s. 18)

Den etiske fordring er skrevet i et ikke-religiøst språk. Løgstrup mente at menneskene i utgangspunktet alltid vil behandle et annet menneske godt ut ifra de suverene livsytringene. Han mente at det Jesus forkynner kan formidles som et humant budskap, ikke et spesifikt kristent (Løgstrup s.125). Et eksempel på en etisk fordring er nestekjærlighetsbudet, gjensidighetsprinsippet eller den gyldne regel: “Du skal elske din neste som deg selv” (Matt. 22,39, 3. Mos 19,18), denne samsvarer med livsytringene kjærlighet og barmhjertighet. Det er Gud menneskene møter i de suverene livsytringene (Eide 2014 og Hauge 2009). Samtidig presiserer Løgstrup at: “[...] alt hvad Jesus har sagt, og som er overlevert os, hver fortælling og lignelse, hvert svar i en samtale eller strid, hver knapt formulerte ytring er en forkyndelse af den fordring som i seg selv er tavs” (Løgstrup s.126). Han mener at dette ikke kan brukes som et argument for en særlig kristen etikk. Han tar stor avstand fra det han kaller kristent frimureri, og poengterer at: “Kristendommen udstyrer ikke den enkelte med politisk eller etisk bedreviden”. (Løgstrup s.128)

Løgstrup beskriver den etiske fordringen som radikal. Dette begrunner han i at det enkelte menneske selv må ta ansvar for, avgjøre hvordan han skal svare på den og ta vare på den andres liv. Resultatet for den andre er avhengig av vår uselviskhet, at vi har fokus på den andre og handler ut ifra det som på best måte vil tjene den andre (Løgstrup s.56).

Løgstrup gjør oss oppmerksom på at radikaliteten ikke må forveksles med grenseløst ansvar. Vi har ikke et ansvar for alt. Et forsøk på å ta seg av alt og alle ved å sette seg selv helt til siden kan like gjerne være et tegn på utilfredshet med eget liv, og et forsøk på å tilføre det mening (Løgstrup s.58).

4.1.3 Om fellesskap og relasjoner

Noe av det grunnleggende i det kristne menneskesynet er at vi er skapt til å leve i fellesskap med hverandre. I *Gud, verden og håpet* (Hegstad 2015) understreker han at forståelsen av dette ikke bare gjelder kristne, men har sitt utspring i biologien. Vi er avhengige av andre hele livet, både som barn og voksne. Avhengigheten gjelder både nære relasjoner og i samfunnet forøvrig. Det spesielle med det kristne menneskesynet er at det er et fellesskap som er villet av Gud (Hegstad s. 113). I *Kirke nå* skriver Stephanie Diethrich at det kristne fellesskapet som beskrives i Det nye testamentet både er trinitarisk og kristologisk begrunnet. Vi er ikke bare i fellesskap med Gud, Gud er også fellesskap i sitt vesen. “Menneskets fellesskap med Gud, og menneskets fellesskap med hverandre er uatskillelige” (Dietrich 2011 s.57). Men hvordan forstå det kristne fellesskapet? Dietrich skriver videre at det kristne fellesskapet har

preg av å være et solidaritets- og omsorgsfellesskap. Det eksisterer ikke for seg selv, men er en del av verden. Fellesskapet har et kall til misjon og tjeneste. I økumenisk teologi er fellesskapet tolket som en etisk fordring (Dietrich 2011, s. 69). Hun refererer blant annet til Gunnar Stålsett som i sin rolle som generalsekretær i LVF la stor vekt på at fellesskapet i kirken skal være et tros og livsfellesskap som utøver solidaritet med alle mennesker i alle kirkelige forhold. Dietrich sier at i senere økumeniske studier blir kirken og det kirkelige fellesskapet også forstått som et tegn på “den nye menneskeheten” (Dietrich, 2011 s. 70).

Løgstrup er opptatt av at reglene og prinsippene vektlegges i for stor grad i etikken. Han søker det som ligger bak reglene og prinsippene, det som er felles for alle mennesker uavhengig av livssyn og kultur. Løgstrup snakker om grunnvilkårene i livet, det som bare er der, om vi ønsker det teller ikke. Han mener at mennesket er grunnleggende relasjonelt, gjensidig avhengig og selvutilstrekkelig, knyttet, eller “forviklet”, som han kaller det, med andre mennesker. Løgstrup sier: “... at vi ikke kan møte en annen uten å holde noe av den andres liv i våre hender, det kan være mye eller lite” (Eide, 2014 s. 73). Dette “noe” kan vi enten ta vare på eller ødelegge. Det å møte et annet menneske, holde dette menneskets liv i våre hender utløser en fordring eller et krav til oss. Hva det krever er forskjellig i hver situasjon. Det klassiske eksemplet på denne totale avhengigheten er spebarnets avhengighet av sine omsorgspersoner. Når vi gjør godt mot andre mennesker er det fordi dette er det naturlige for oss. Det er nedfelt i både i livsyttringene og det at vi er forviklet i hverandre (Eide 2014).

Emmanuel Lévinas (1906-1995) var en fransk-jødisk filosof født i Litauen. Både Lévinas og Løgstrup er representanter for relasjonsetikken eller nærhetsetikken. For Lévinas var filosofiens utgangspunkt møtet med “den annens ansikt”. Ansiktet har en apell i seg, og denne apellen har preg av å være en etisk fordring, et etisk krav. Apellen kan være voldsomt sterk. Solveig Botn Eide (2014) bruker bilder av torturofre med hette som eksempel. Ved bruk av hette slipper torturisten å se ansiktet til fangen, slipper å bli berørt av apellen i fangens ansikt. En slik apell vil både kunne bremse destruktive impulser og adferd og fremme det etiske ansvaret vi har for å ta vare på den andre. For Lévinas er det den andres behov som står i fokus, ikke egne behov. Møtet er ikke på likefot med forventninger om gjensidighet. Prinsippet om gjestfrihet står sterkt.

4.1.4 Spesielt om bibelske familietermer

Kirken blir beskrevet som et fellesskap. For å beskrive det kirkelige fellesskapet brukes ofte det mer dekkende ordet koinonia. Dette stammer fra latin “communion” og sier både noe om

kirken og om hva fellesskapet er delaktig i. Som kristne tar vi del i Kristus. Fellesskapet stadfestes gjennom nattverden, vi har del i Kristi kropp. Nattverden betyr samtidig fellesskap med hverandre (Hegstad 2015 s.88). Det kristne fellesskapet rommer mye. Som svar på fellesskapet i Jesu lidelse innebærer det at vi skal trøste hverandre og dele hverandres lidelse. Det innebærer et fellesskap i tjeneste, og deling av økonomiske ressurser. Dette var en konkret realitet i de første kristne menighetene og ble beskrevet i Apostelgjerningene, kapittel 2 vers 44 og kapittel 4 vers 32, ved at “de hadde alle ting felles”. Gjensidig kjærlighet var et ideal (Hegstad, 2015 s.89).

I første Korinterbrev kapittel tolv fremstiller Paulus menigheten som Kristi kropp. I kroppsmetaforen dreier det seg ikke bare om forholdet mellom de troende og Kristus, men også om forholdet de troende seg imellom: “For om ett lem lider, lider alle de andre med. Og om ett lem blir hedret gleder alle de andre seg” (1. Kor 12,26). De kristne blir også omtalt som hverandres venner, relater til det forholdet Jesus hadde til sine disipler. I Det nye testamentet brukes det slekts- og familietermer når de forholdet mellom Gud og de kristne beskrives. Mest grunnleggende viser dette seg i benevnelsen av Gud som far, og de kristne som Guds barn. Konsekvensen av dette er at de kristne som Guds barn får en søskenrelasjon. Benevnelsene “brødre” og “søstre” er hyppig brukt i Apostelgjerningene og i brevlitteraturen. Kirken blir også fremstilt som et hushold, eller som det som Hegstad har oversatt til “Guds husfolk”. Hensikten med å bruke familietermene er ikke å slå fast en form for slektsskap, men heller å peke på de personlige relasjonene og kvalitetene som preger dem (Hegstad 2015 s. 90).

Videre viser Hegstad til Karl Olav Sandnes som har foretatt en nytestamentlig studie av kirken som familie i antikken. Her viser det seg at menighetene ofte er grunnlagt av familier og derfor nærmest fungerer som en familie. Mange mistet også sin biologiske familie da de vendte seg til kristendommen, og for dem erstattet menigheten familien de hadde mistet. I boka *A New Family*, sammenligner Sandnes (1994) fellesskapet i den tidlige kirken med det fellesskapet kristne konvertitter i ulike kulturer møter i dag.

4.1.5 Diakoni som liv i mangfoldig fellesskap

Fenomenet som belyses er hverdagsintegrering. Behøver integrering bety at de blir mest mulig lik oss, at de nærmest blir assimilert, eller kan de inkluderes på en måte hvor de kan bevare sin egenart? Med dette i bakhodet er det naturlig å se nærmere på hvordan diakoni kan skje i et mangfoldig fellesskap.

Dette kapittelet er basert på dokumentet *Liv i mangfoldig fellesskap – om å fornye diakonien i europeiske lokalsamfunn* som først var utgitt av LVF i 2011 og som er utgitt på norsk av Den norske kirke og Kirkens Bymisjon i 2013. Begrepet “conviviality” kan oversettes med “et liv i mangfoldig fellesskap”. Det betyr “kunsten og erfaringen med å leve sammen” og stammer fra det spanske ordet “convivencia” som handler om å leve sammen i solidaritet, å dele ressursene og kjempe en felles kamp for menneskeverd og bærekraftige lokalsamfunn (LVF 2013, s.4). Det har vært opprettet en ressursgruppe med diakonale medarbeidere alle de tre europeiske regionene i LVF som har jobbet sammen under mottoet “Seeking Conviviality”. Resultatet og konklusjonene er presentert i rapporten og veilederen *Liv i mangfoldig fellesskap*. Direktøren for LVFs avdeling for misjon og utvikling, dr. Musa Panti Filibus, sier i forordet til rapporten at visjonen er en diakoni som gir rom for å bygge tillit, for å leve sammen i et mangfoldig fellesskap og samtidig en diakoni som har engasjement for solidaritet og rettferdighet. Filibus peker på at rapporten utfordrer til radikal nytenkning når det gjelder diakoni. Visjonen utvikles i en kontekst hvor det er menneskene som lever i utkanten av samfunnet som selv setter agendaen, blir ledende i å analysere sin egen situasjon og finne løsninger for den. Myndiggjøring og aktiv deltaking i fellesskapet og endringsprosesser i lokalsamfunnet, er viktige momenter. Diakonien skal både sikre grunnleggende og prekære behov samtidig som den jobber for langsiktig endring. Forankringen må være på grasrota, hos dem som har skoene på.

Dokumentet viser til at diakoni er et svar på at vi ser Gud i vår neste, at vi ser Ham i de fattige, undertrykte og marginaliserte. På den måten er diakoni en konsekvens av kristen tro. “Evnen til å gjøre det gode er rotfestet i det faktum at mennesker er skapt i Guds bilde” (LVF 2013, s. 29). Dette er en menneskelig og ikke spesifikt kristen egenskap. Det er derfor både viktig og riktig at diakonien samarbeider med alle andre som har det samme engasjementet eller kallet. Diakoni er et av kirkens grunnleggende kjennetegn og rapporten oppfordrer til en fornyet oppmerksomhet når det gjelder nettopp dette. En av tilnærmingene er å fokusere på ideen om kirken som fellesskap og en videreutvikling av den rollen kirken skal ha i samfunnet. Her legges det vekt på at menighetsbasert diakonalt arbeid må sørge for å bygge broer til til lokalsamfunnet og de ulike livene og behovene menneskene har. Diakonen eller prestene i menigheten har også en viktig rolle når det gjelder å legge til rette for at lekfolk kan være med å bygge fellesskap og samfunn, skape rom for læring og legge til rette for refleksjon rundt frivillig, lokalbasert diakonalt arbeid.

En ny utfordring i Norge og Europa er en kontekst som i stadig større grad blir multikulturell og multireligiøs. Det blir viktig å med dialog, å prøve å utvikle en dypere forståelse for ulike tro og kultur og å skape en holdning og praksis menigheten hvor man er bekræftende og åpen i møte med mennesker med annet livssyn. Denne strategien er like viktig når det gjelder å møte mennesker som lever ulike liv innenfor rammen av den norske kulturen.

Hva er det som motiverer til diakonalt arbeid? Rapporten konkluderer med at motivasjonen kommer fra erfaringer og relasjoner, at det er i relasjonen de “motiverende nøkkelerfaringene” (LVF 2013 s. 12) gjøres. Du kan lære mye om deg selv ved å lytte til andres livserfaringer. Det å lære om, eller oppleve, andre land eller kulturelle kontekster kan gjøre deg mer oppmerksom på urettferdighet og lidelse og kan være det som motiverer til handling.

Viktige sider i det diakonale arbeidet er tilstedeværelsen og det langsiktige engasjementet. Det å være medvandrer i en endringsprosess tar tid. Dette står i motsetning til mye av det offentlige, sosiale arbeidet hvor fokus er på kortvarig intervensjon med krav om måloppnåelse og resultater som kan dokumenteres, gjerne i form av tall. Mange passer ikke inn i dette mønsteret og går ut av møtet med hjelpeapparatet med en ny erfaring av å ikke lykkes, å ikke mestre livet. Endringsarbeid kan som sagt ta lang tid. Det er viktig at diakonien er seg bevisst disse tingene og ikke ureflektert overtar de profesjonelle, offentlige modellene (LVF 2013 s. 19). Den mest betydningsfulle endringen vi kan bidra til er å hjelpe mennesker med å skrive en ny historie om sitt liv. Dette kan skje enten ved at de ser seg selv i et annet lys, eller ved at de endrer bildet av seg selv fra for eksempel å være arbeidsledig til å være en som hjelper andre. Myndiggjøring og inkludering også i aktiv deltakelse i arbeidet for fellesskapet, er viktige momenter for diakoni og liv i mangfoldig fellesskap. Det er viktig å lete etter ressursene og potensialet hos alle mennesker. “Liv i mangfoldig fellesskap legger vekt på kreative relasjoner mellom mennesker, hvor gjensidig avhengighet anerkjennes, og hvor det er rom for vennskap ...” (LVF 2013 s. 19)

4.2 FRIVILLIGHET

4.2.1 Spontan frivillighet

Dette kapittelet kunne like gjerne stått under diakoni da det har en sterk teologisk vinkling og bringer med seg viktige bidrag om barmhjertighet, gjestfrihet og likeverdige relasjoner. Petter Dille (2015) har skrevet en avhandling med utgangspunkt i den erfaringen han gjorde seg som aktiv i bevegelse” Refugees Welcome to Oslo” (RWTO). Dille ønsket å undersøke om RWTO kunne forstås som et teologisk sted, og på hvilken måte den i så fall gjorde det.

Drøftingen av problemstillingen ble gjort i lys av Gemma Tulud Cruz og Jon Sobrinos teologi. Selv om fenomenet Dille beskriver på mange måter står milevidt fra mitt, mener jeg at jeg har en del å hente der, ikke minst når det gjelder teologiske, og dermed diakonale forutsetninger i møte med flyktninger. Spesielt viktig er fokuset på hvordan teologien kan korrigere praksis og være med på å jevne ut ulikheter og skjevheter i maktforhold, det Dille kaller diagonal relasjoner (Dille 2015 s. 44). Avhandlingen er også den eneste norske undersøkelsen jeg har funnet om en slik spontant dannet bevegelse. Likheten er allikevel der i og med at begge fenomenene har oppstått spontant, uten at en organisasjon, forening eller lignende har tatt initiativ og organisert innsatsen. På den måten er begge et resultat av et individuelt engasjement i møte med fremmede, og et svar på et behov.

RWTO hadde sitt utgangspunkt i “Refugees Welcome To Norway” (RWTN), naboers spontane reaksjon på strømmen av flyktninger som til dels måtte vente på gata utenfor Politiets utlendingsenhet (PU) på Tøyen i Oslo. Mange manglet klær og sko. Oppfordringer om å hjelpe flyktningene spredte seg raskt, ikke minst på facebook. I løpet av knappe to uker var tallet på medlemmer steget fra et par hundre til over åtti tusen det var samlet inn ekstreme mengder klær og sko og, det ble ordnet med flere lagerplasser og et mangfold av ulike mennesker hjalp til, mer eller mindre organisert (Dille 2015, s. 4-5).

Hva var det som fikk alle disse menneskene til å stille opp på denne måten? Dille (2015) viser blant annet til seniorforsker Louis A. Penner ved Universitetet i Michigan og hans forskning på prososiale handlinger, handlinger som har som formål at andre mennesker eller fellesskapet skal få det bedre. Penner fremholder fire faktorer som motiverer til den formen for frivillighet. Disse er *demografiske karakteristikk*, *personlige egenskaper*, *sosialt press* og noe han kaller *frivillighetsaktivatorer*. Frivillighetsaktivatorene er personlige motivasjonsfaktorer som at du engasjerer deg i besøkstjeneste fordi du selv har en gammel mor, eller at du engasjerer deg i flyktningarbeid fordi du har et spesielt forhold til landet flyktningene kommer fra. Noen ganger er det historiske hendelser eller situasjoner som skaper en felles opplevelse og en kollektiv motivasjon til handling. Nettopp en slik historisk hendelse kan ha vært medvirkende årsak til dannelsen av RWTN. Parallelt med flyktningestrømmen til Oslo og dannelsen av RWTN skjedde det noe som satte sine spor verden over og som i stor grad endret folks syn på flyktningekrisen. Tre år gamle Alan Kurdi, eller Aylan, som var det navnet media brukte, druknet på vei til Hellas 2. september. Bilder av den lille gutten ble publisert like etter at han var død. Bildet berørte og førte til engasjement, først i media, så strømmet folk til Hellas for å hjelpe til. Dette stemmer godt overens med de slutningene

forfatter, filmskaper og menneskerettighetsaktivist Susan Sontag har gjort seg i boken *Regarding the Pain of Others* (2003) hvor hun hadde sett på hvordan mennesker berøres og forholder seg til andre menneskers lidelse gjennom bilder. Hun sier at et slikt bilde kan tenne en gnist til initiativ og føre til et engasjement (Dille 2015 s.7-8).

Herfra trekker Dille (2015) paralleller til Jon Sobrinos teologi om den lidende på korset og barmhjertighetsprinsippet, som forutsetter at den kristnes svar på menneskers lidelse må være å gjøre alt for å fjerne denne. Barmhjertighetsprinsippet har radikale sosiale endringer til fordel for de svake som sitt mål. Dille (2015, s.33) kommenterer at en av utfordringene han ser ved dette er at det kan føre til en skjevhet i maktforholdet, en ovenfra og ned holdning overfor den som får hjelp. Han ser allikevel at Sobrino har et godt bidrag å komme med, ikke minst det nyttige i å se at menneskers respons på andre menneskers lidelse er å få slutt på lidelsen og målet om en radikal endring av verden.

Gemma Tulud Cruz er opprinnelig fra Filipinene. Hun har doktorgrad i teologi og jobber ved Australian Catholic University. Cruz er katolikk, og hennes mål er å tilføre katolsk sosiallære (arbeid for sosial rettferdighet og sosialetikk i den romersk-katolske kirke) kompetanse om migrasjon. I følge Cruz er gjestfrihet et grunnleggende prinsipp i katolsk sosiallære.

Utgangspunktet er Jesu gjestfrihet. I katolsk sosiallære har det en mer radikal betydning. Gjestfrihetsprinsippet kan bidra til å bekjempe fremmedfrykt. Den utfordrer vårt syn på hva som er annerledes og utfordrer ubalanse i relasjoner og status ved at Gud tas inn i relasjonen: "Å motta eller utøve gjestfrihet blir da å dele Guds gjestfrihet, og Gud er ikke bare vert, men også gjesten som tas inn i relasjonen" (Dille 2015 s. 38). Det er disse to aspektene ved Cruz Dille (2015) legger spesielt vekt på i sin avhandling. Hennes forståelse av diagonal relasjoner og forståelsen av fellesskap som et fellesskap hvor alle er likeverdige gjester hos Gud. Dette aspektet er nyttig i møte med andre mennesker.

4.2.2 Organisert frivillighet

Det er gjort forholdsvis mye forskning på frivillighet. En av årsakene til dette er nok den betydningen frivilligheten har for å få utført eller supplert viktige samfunnsoppgaver. Fretheim (2014 s.9) viser til at en stadig større del av befolkningen blir eldre, samtidig som at kravene og forventningene til de offentlige velferdsordningene øker. Hvis man ser dette i lyset av postmodernismen og teoriene om den økende individualiseringen i samfunnet er det let å bli bekymret for at folk ikke lenger vil engasjere seg i frivillig arbeid. Ulla Habermann (2007) kontekst i artikkelen "Et bud på frivillighetens bæredygdighet" i boken *En postmoderne*

helgen? er nettopp dette. Her tar hun utgangspunkt i det paradokset denne bekymringen er, holdt opp mot det faktum at empiriske data fra nyere undersøkelser viser at frivilligheten faktisk trives og blomstrer. (Habermann, 2007 s. 340) Allikevel er slik at de frivillige er tydelige på at de ikke vil styres inn i bestemte aktiviteter. De eier sin egen frivillighet og vil selv velge hva, hvem og hvordan. Habermann påpeker at dette kan bli et problem hvis viktige behov i samfunnet ikke faller sammen med det de frivillige ønsker å rette innsatsen mot. Det frie valget kan dermed komme i konflikt med samfunnets og fellesskapets interesser. Men, for å sitere Habermann:

Hvis frivillighedens “bæredygtighet” opfattes ud fra en forestilling om, at vi får en afgrøde, som passer til jordens bæreevne, er der ikke grund til bekymring. Så får vi den frivillighed, samfundet kan bære. Hvis frivilligheden derimot udsættes for en industriel udnyttelse, kunstgjødning og tvangsfodring, er der grund til at være på vagt (Habermann, 2007, s. 323).

Med andre ord, frivillighetens natur er slik at den må ha frihet og spillerom for å trives. Hvis den presses og styres for mye kan den visne.

I boken *Ansatte og frivillige. Endringer i Den norske kirke*, skriver Kjetil Fretheim (2014) at det er en forventning om et økt frivillig kirkelig engasjement som ikke bare svarer til økt forventning til de tjenestene velferdsstaten skal yte, men som også er et svar på nye former for samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor. Menighetene i Den norske kirke er både en del av lokalsamfunnet, storsamfunnet og det internasjonale fellesskapet. Fretheim spør hvor realistisk er det å forvente en økt kirkelig frivillighet i fremtiden. Den store utfordringen er rekruttering og å holde fast på de som allerede er frivillige. Som Habermann viser til er frivilligheten i dag mer basert på egne valg og preferanser enn plikt og tradisjon. Fretheim viser til to spor i den “nye frivilligheten”. Det ene er et ønske om mer avgrensede oppgaver, mens det andre er større ansvar og mer frihet både til å forme og utføre tiltak.

4.2.3 Motivasjon

I boken *Fellesskap og organisering. Frivillig innsats i kirkens trosopplæring* definerer Fretheim, Lorentzen og Mogstad (2016) begrepene frivillighet og fellesskap. Frivillighet kan være aktiviteter i frivillig sektor, også kalt den tredje sektor eller ideell sektor. Denne rommer for eksempel frivillige organisasjoner, stiftelser, politiske partier, interesseorganisasjoner og kirkesamfunn. Felles for disse er at de ikke tar ut noen fortjeneste. Frivillig sektor inneholder

også kommersielle aktører som ofte driver på oppdrag fra det offentlige. Disse har ofte profesjonell arbeidskraft, og drives på profittfri basis. Eksempler her er rusinstitusjoner drevet av Sanitetsforeningen og Blå Kors. Den tredje gruppen er det arbeidet som drives av ubetalte medarbeidere i regi av frivillige organisasjoner. Disse ubetalte medarbeiderne er ofte ildsjeler.

Historisk sett er frivillighet ikke et nytt fenomen. I *Fellesskap og organisering. Frivillig innsats i kirkens trosopplæring* skriver Fretheim, Lorentzen og Mogstad (2016) om tre ulike tradisjoner for ubetalt arbeid i Norge. I Norge er frivillig, eller ubetalt arbeid, knyttet til tre ulike tradisjoner. Den første er dugnadstradisjonen som går tilbake tilbake til 1200 tallet. Dugnad går ut på å realisere et felles prosjekt ved hjelp av egen arbeidskraft. Det kan være av praktisk art, som å bygge en idrettshall, eller av sosial art, som å arrangere byggedager. Den andre tradisjonen er like gammel og kom hit med kristendommen. Den filantropiske tradisjonen er bygget på nestekjærlighet. På 1600 tallet ble den supplert med en humanitær tradisjon, hvor fokuset også var hjelp til vanskeligstilte. Fretheim viser til at denne har hatt en sterk oppblomstring de senere år. Et eksempel er NRKs TV-aksjoner. Den tredje tradisjonen er den kollektive tradisjonen. Denne hadde sin storhetstid med de store, verdibaserte folkebevegelsene, som fagbevegelsen. Det ubetalte arbeidet er mer styrt av plikt og ansvar for fellesskapet enn individuell motivasjon. Boka har undersøkt ulike faktorer ved frivillighet knyttet til ulike trosopplæringstiltak. Det mest sentrale temaet i boka er funnet av at viljen og motivasjonen for frivillig arbeid er knyttet til hvordan dette arbeidet er organisert (Fretheim, Lorentzen og Mogstad, 2016 s. 13). I boka etterlyses det et større samarbeid innenfor trosopplæringstiltakene, og en mer helhetlig organisering og oppfølging av frivillige i kirka. Behovet for en bedre koordinering er tilstede. I *Ansatte og frivillige* etterlyser Fretheim (2014) en spisset kompetanse i kirken når det gjelder frivillige, og lufter tanken om en egen rolle som frivillighetskoordinator. Dette harmonerer dårlig med det som sies om diakonen i vedlegg om ansvarsforhold på lokalt plan i Plan for diakoni i Den norske kirke: “Diakonen er en nøkkelperson, både når det gjelder å rekruttere og følge opp frivillige. Han/hun har ansvar for å lede menighetens diakonale engasjement og bidra til at planer og prioriteringer settes ut livet (Kirkerådet, 2008 s. 26). Med tanke på Den norske kirkes syn på diakonien som et grunnleggende element i kirken, at “diakonien er et kjennetegn ved kirkens samlede oppdrag” (Kirkerådet, 2008 s. 9) er jeg overrasket over at diakonen nesten ikke var tilstedeværende i de trosopplæringstiltakene som var undersøkt i boken *Fellesskap og organisering*. Diakonen er bare nevnt som en samarbeidspartner i forbindelse med konfirmantleiren.

Habermann viser til at det er egne verdier, interesser og valg som styrer deltakelsen i frivillig arbeid for dagens mennesker. Det er gjort mange undersøkelser av hva det er som motiverer for frivillig arbeid. Noe er allerede nevnt ovenfor. Fretheim (2014) viser til en undersøkelse som ble foretatt av Birgitta (Yeung) Pessi av frivillige i Frelsesarmeen i Finland i 2011. Av de 41 ulike motivene hun fant, har hun sortert ut fire hovedretninger. Disse er *search for action*, personene er handlingsorienterte, de søker meningsfulle oppgaver og nye bekjenskaper. Den neste gruppen motivasjon kaller hun *willingness to help*. Menneskene som er motivert av dette har et ønske om å hjelpe ut ifra en empatisk tilnærming til foreksempel nød. Dette er ofte begrunnet i egne verdier og normer og kan for noen nærmest oppleves som en etisk forpliktelse. Den tredje kategorien er *longing for experiment* og er preget av et ønske om å møte nye utfordringer, lære nye ting. Også her er moralske normer og verdier en faktor. Engasjementet opprettholdes over tid, og er knyttet til personligheten. Følelsen av ensomhet og tomhet kan også være en motiverende faktor for frivillig arbeid. *Longing for a social group*, ønsket om å være i et fellesskap. Svekket fellesskapet, svekket motivasjonen (Fretheim, 2014, s. 50-51).

I sin undersøkelse av motiver for frivillig arbeid har Habermann tatt utgangspunkt i dimensjonene *sak, læring, verdier, identitet, kameratskap, sosiale forventninger, innflytelse og karriere*. Hun har delt undersøkelsen inn i de tre gruppene *idrettsforeninger, sosiale foreninger og Kreftens Bekjempelse*. Den første snakker for seg selv, den andre står for foreninger som har et sosialt hjelpeformål som for eksempel røde kors eller frivillighetssentraler, og den tredje for interesseorganisasjoner lik Kreftforeningen. I min oppgave er det mest relevant å ha fokuset på de sosiale foreningene. Som vist i skjema 4.13 på side 194, kommer motivasjonsfaktoren verdier på topp etterfulgt av læring, identitet og sosiale forventninger. Innflytelse, kameratskap og karriere er faktorer som bare i liten grad motiverer denne gruppen til innsats. Det viste seg at for gruppen *sosiale foreninger* var idé og sak i stor grad identisk med "at hjelpe andre i nød", verdiene kom derfor i stedet for saken (Habermann 2007, s.195.) Verdibegrunnelsene representerer de altruistiske motivene som har utgangspunkt i et ønske om å hjelpe andre. Dimensjonen læring handler om å få ny kunnskap gjennom møte med andre mennesker, nye kulturer og andre levemåter eller utfordringer. Det kan også være å få kunnskap om nye tema, språk eller lignende. Det handler om holdning og utvikling. Dette står sterkt i de sosiale organisasjonene. I relasjon til frivillig arbeid betyr begrepet identitet at man har et bilde av seg selv som aktive, nyttige og anerkjente samfunnsborgere. De sosiale forventningene var ikke blant de sterkeste motivene for gruppen

sosiale foreninger. Allikevel sto denne motivasjonen, kanskje overraskende sterkere enn en forventningen om kameratskap. Karrieremotiver fikk absolutt laveste skår i denne gruppen, selvom det også var nyanser her.

Eleanor Brenna leverte sin masteroppgave i diakoni med tittelen *Hva kan diakonien tilføre religionsmøte mellom kristne og muslimer i Norge?* i mai 2013. Oppgaven handler om religionsmøte, hvor ulike religioner møtes, men ikke nødvendigvis er i dialog. Fokuset er på diapraksis, om fellesskap som utvikler seg på bakgrunn av at kristne og muslimer gjør noe sammen. Hun viser allikevel til eksempler, historier, hvor diapraksis blir utgangspunkt for religionsdialog. Brenna har fortetatt intervjuer av diakoner, kristne og muslimske deltakere i diakonale aktiviteter og dialoggrupper i Oslo og Drammen for å finne ut hva som motiverte dem til å være med, hvilke erfaringer de hadde gjort seg og hvilke ønsker de hadde for fremtiden. Svarene viser at diakonal praksis og diapraksis kan føre til vekst, læring og myndiggjøring ikke bare hos deltakerene, men også hos initiativtakerene. Fordi myndiggjøringen også skjedde nedenfra, ble avmakten i situasjone erstattet med med makt til endre den. Fellesskapet og gjensidigheten som ble skapt var basert på likeverd. (Brenna, 2013)

Brenna (2014) har også publisert en artikkel som bygger på masteroppgaven i en rapport med tittelen *Verksted og praksisvirksomhet – forholdet mellom teori og praksis i den diakonale kunnskapsbasen*. Artikkelen heter: “Diapraksis som metode – møte mellom mennesker med ulik tro”. Rapporten er utgitt av Diakonhjemmet Høgskole i 2014. I artikkelen har hun hovedfokus på hva som motiverte deltakerne. En av konklusjonene var at medbestemmelse ved utforming av prosjektene var et viktig kriterium for at diapraksisen skulle fungere godt. Gjensidighet er et nøkkelbegrep i erfaringene som er gjort. Møtene mellom de etnisk norske og innvandrene var preget av en gjensidighet i delingen av erfaringer og utfordringer, noe om fremmet likeverd og respekt. Et annet eksempel på gjensidighet er en opplevelse av ha personlig nytte av deltakelsen og en følelse av å bli verdsatt og sett. Det var felles enighet blant diakonene om at det å møtes, bli kjent og bygge relasjoner, kan føre til at skepsis, utrygghet og fordommer blir mindre. Indirekte kan dette føre til at kirken ved bruk av diapraksis som diakonal metode kan være med på å bygge konfliktdempende og fredsskapende fellesskap.

5. Analyse

5.1 MOTIVASJONSFAKTORER

5.1.1 Nestekjærlighet

Hva er det som motiverer de frivillige til engasjementet? Er dette et kristent engasjement begrunnet i nestekjærlighet? To av de frivillige henviser direkte til nestekjærlighet som en drivkraft, en annen sier det indirekte ved han tenker på om det var deres egne barn som var i den situasjonen, mens en annen tenker på hvordan det hadde vært hvis han hadde vært i den situasjonen. To andre viser til at dette er en oppgave de har fått (av Gud, egen tilføyelse). Biskop Sommerfeldt slår fast at det dobbelte kjærlighetsbud er gyldig for alle, og at det ikke kan tenkes en kirke uten diakoni fordi det ikke kan tenkes en kirke uten nestekjærlighet (Sommerfeldt 2013 s.3).

I sin presentasjon av “Plan for diakoni i Den norske kirke” (2008) siterer Jordheim at “diakonien kommer til uttrykk gjennom nestekjærlighet” (Jordheim 2009, s.17). Ellingsrud (2007) beskriver nestekjærlighet som en bevissthet om at Gud finnes i vår neste.

Nestekjærlighet er en måte å leve på, en holdning som innebærer valg, innsats og disiplin. Ved å bruke tid og krefter på et medmenneske kan resultatet bli å oppleve en berikelse.

Tatt konteksten at alle er kristne er det lett å trekke en slutning om at nestekjærligheten spiller en rolle for engasjementet. Men kanskje vil dette være en forhastet slutning?

Filantropi er et annet begrep som kan brukes. Begrepet innebærer at man gjør noe for andre uten tanke på egen vinning. Fretheim (2015) viser til at denne tradisjonen og motivasjonen er like gammel som kristendommen og er bygget på nestekjærlighet. På 1600 tallet oppsto det også en humanitær tradisjon som hadde samme fokus, men som var fristilt kristendommen.

5.1.2 Ønske om å hjelpe

Men det er ikke bare nestekjærlighet som fremstår som motivasjon. Flere uttrykker det rett og slett som et ønske om å hjelpe. Flyktningene er her, vi ser dem, og vi gjør det lille vi kan for å hjelpe dem. Vi har tid og mulighet. De er nye her og trenger noen til å hjelpe seg, støtte seg og snakke med. En sier at det for ham er helt grunnleggende, han vet ikke hva annet han skulle ha gjort. En annen sier at det bare faller naturlig, mens en beskriver at han helt fra han var liten har ønsket å hjelpe folk som ikke har hatt samme muligheter som han selv.

Det er lett å tolke dette som et direkte svar på en etisk fordring. Løgstrup hevder at mennesket er grunnleggende relasjonelt, gjensidig avhengig og selvutilstrekkelig, knyttet, eller “forviklet”, som han kaller det, med andre mennesker. Han sier at vi ikke kan møte noe annet menneske uten at vi holder noe av den andre liv i hendene våre (Eide, 2014 s. 73). Vi har valget om å ødelegge eller ta vare på. Løgstrup mener at det er naturlig for oss å gjøre godt for andre mennesker fordi det ligger en etisk fordring i den gjensidige avhengigheten. Det kan også være svar på den apellen eller etiske kravet Lèvinas tolker ut av “den annens ansikt”.

5.1.3 Plikt eller ansvar

Det er bare en av de frivillige som betegner engasjementet som en plikt. Dette formulerer han ved å si at når regjeringen har bestemt at de skal komme, og vi har dem i lokalmiljøet, synes han vi har en plikt til å vise medmenneskelighet. En av dem sier tydelig at han ikke føler seg forpliktet til det, og at det ikke er noe han gjør fordi han er kristen, mens en annen sier at hun føler et ansvar. Det er tydelig at følelsen av plikt i liten grad er inne i bildet når det gjelder motivasjonen.

5.1.4 Interesse og læring

En uttaler at han gjør dette fordi jeg han liker å gjøre det. En annen har lenge hatt lyst til å engasjere seg i KIA, men har latt det være på grunn av den lange avstanden til Trondheim. Uttalelser som «og så er vi rett og slett interessert, vi synes det er litt arti. Vi synes det er veldig trivelig, og har aldri hatt så mye besøk som nå» var det mange av de frivillige som kom med. Det vises til morsomme fellesopplevelser, det arrangeres mangfoldskveld det tas initiativ til ulike aktiviteter de følger med på hva som skjer i landene deres, prøver å lære seg litt av språket. Det gjøres bekjentskap med nye skikker og matvaner. For den ene som har vært misjonær i Etiopia blir dette kanskje et nytt møte med kultur og mennesker hun føler seg beslektet med gjennom et langt liv i nabolandet? Noen har kanskje fått et nytt og meningsfullt innhold i pensjonisttilværelsen. Flere av de frivillige er interessert i andre land og kulturer. En sa at han heller ville komme i kontakt med folk og se hvordan de levde enn å få med seg kjente bygninger når han var ute og reiste. Her kommer Afrika til oss!

Dette stemmer godt med det Fretheim referer fra undersøkelsen Birgitta (Yeung) Pessi foretok om motivasjon hos frivillige i Frelsesarmeen. Hun delte motivene i fire hovedkategorier hvor «longing for experiment» er preget av et ønske om å møte nye utfordringer, å lære nye ting.

5.2 RELASJONENE

Hva slags relasjoner dreier dette seg om og hvordan kan jeg beskrive dem? For å analysere materialet har jeg valgt ut enkelte begrep jeg mener kan uttrykke noe om kvaliteten på relasjonene

5.2.1 Tillit

Tillit er et grunnleggende element i alle relasjoner. Løgstrup (2010) skriver om tillit som en spontan livsytring som er nedfelt i oss fra skapelsen av. Tillit er dermed noe av det mest grunnleggende i en relasjon. Møter du et menneske med mistillit som utgangspunkt vil det sannsynligvis aldri utvikle seg til noen relasjon, men reduseres til et møte.

Det første jeg vil peke på er at tillit er utgangspunktet for at fenomenet hverdagsintegrering i det hele tatt oppstår. Både flyktingene og de frivillige har en forforståelse av at de menneskene de møter vil dem vel. De stoler på hverandre. Uten dette ville de ikke ha tatt noe initiativ til å innlede en kontakt. Ole fortalte at han først ble presentert for noen av flyktingene på veien, og siden snakket de sammen, møttes i andre sammenhenger og ble venner. Alle de frivillige sier noe om at de pleide å hilse på flyktingene som de møtte eller som gikk forbi på veien, og på den måten signaliserte de en åpenhet for kontakt.

Mer grunnleggende tillit ble vist ved at alle de jeg snakket med åpnet hjemmene sine for dem. Dette var det en gjensidighet i ved at også flyktingene åpnet sine hjem. Et annet konkret eksempel på tillit var når Arne overlot nøklene til treningssalen til noen av de han hadde kontakt med.

Det er tegn på en trygg tillit når de involverer hverandres familier i relasjoner. Vi har den trygge tilliten Aylan viser til mormor både ved å overlate datteren til henne og ved å stole på at hun stiller opp når hun behøves. Det samme gjelder for Marie og hennes barnebarn. Både Arne og Anne og Knut og Hilde har også involvert sine familier.

Sterkest kommer tilliten frem når de begynner å bli fortrolige og forteller om det som er vanskelig, når flyktingene forteller om sin historie, noe av det de har opplevd, om sorg og savn.

5.2.2 Inkludering

Med inkludering her forstår jeg både benevnelser og felles aktiviteter som sier noe om i hvilken grad de er en del av hverandres liv og hverdag. Tillit og inkludering henger nøye

sammen. Uten tilliten ville det ikke skje noen inkludering. Inkluderingen er noe mer enn bare isolerte møter dem imellom.

I undersøkelsen finner jeg mange eksempler på inkludering. Det ene har jeg nevnt tidligere ved at de involverer hverandres familier. Det er også eksempler på at de deler hverandres høytider. Det blir beskrevet at flyktingene inviterer til dåp og bryllup og ellers når noe skal feires. De frivillige inviterer flyktinger hjem til 17 mai fest, juletrepynting. Et par av flyktingene er inkludert i en kristen samtalegruppe hvor de møtes på omgang i hverandres hjem. De blir invitert med på fotballag og tatt med på huskonsserter. Dette indikerer at det ikke dreier seg om isolerte møter og parallelle liv, men at de faktisk er en del av hverandres liv. Det som er spennende er at de forskjellige kulturene lever side om side. Flyktingene fortsetter å leve på sin måte og servere injera og samosa, danse i barnedåp og passe på bønnetidene mens vi drar dem med på ski og serverer taco og vafler. Det fungerer helt fint for begge parter. For meg blir dette et levende eksempel på at mangfoldet ikke er et problem, men en berikelse. Det blir som når diakonen sier: «La den fremmede være fremmed», og LVF har en visjon om en diakoni som gir rom for å leve sammen i et mangfoldig fellesskap.

Et annet aspekt ved inkluderingen er at en del av de aktivitetene flyktingene og de frivillige gjør sammen er aktiviteter som vanligvis foregår innenfor familien. En del av de aktivitetene det fortelles om er aktiviteter som vanligvis skjer i en familie. Øvelseskjøring og lekselesing er de aktivitetene som er beskrevet aller hyppigst. Det er ikke så vanlig å øvelseskjøre med naboen, i alle fall ikke med egen bil. Lekselesing er også typiske familieaktiviteter, det er far og mor som hjelper barna sine med lekser. Barnepass og følge til lege er heller ikke så vanlig. Brevene fra skatteetaten eller lånekassen går vi heller ikke til naboen for å få hjelp til å forstå. En annen ting jeg la spesielt merke til var at to av de frivillige fortalte at de pleide å snakke med flyktingene om hva som er skikk og bruk i Norge, blant annet ved å gjøre dem oppmerksom på at høy stemmebruk kan bli oppfattet som at de er sinte. Denne formen for korrigerende er vel strengt tatt ikke vanlig annet enn i barneoppdragelsen.

Disse funnene gjør at jeg trekker en slutning om at det foreligger en høy grad av inkludering.

5.2.3 Gjensidighet og likeverd

Gjensidighet kan vise seg på flere måter. Det kan være en situasjon eller handling som gir felles glede, eller det kan være ulike situasjoner og handlinger som holdt opp mot hverandre gir en følelse av likevekt, av både å gi og å få, en følelse av likeverd. Det kan også være en gjensidighet i følelser, av gjensidig respekt, av å sette pris på hverandre.

Gjensidigheten i relasjonene viser seg tydelig ved at det uttrykkes en gjensidig glede ved å være sammen. Dette uttrykkes blant annet ved at de frivillige direkte sier noe om den gleden det gir dem, eller indirekte i engasjementet og gleden i stemmen når de forteller. Det samme gjelder den andre veien, flyktningene viser en glede over å kunne gjøre ting sammen med de norske vennene, og en takknemlighet over hjelpen de får. Hjelpen som gis kunne selvfølgelig ført til en skjevhet i relasjonene, men beskrivelsene videre tyder ikke på at dette er tilfellet. Dille er i sin avhandling opptatt av dette. Han ser på Sobrinos barmhjertighetsprinsipp som nettopp kan føre til en skjevhet i maktforholdet ved at det er en som gir og en som får. Ved å gå til Cruz og gjestfrihetsprinsippet i den katolske lære blir relasjonene diagonale ved at det oppstår et fellesskap hvor vi alle er likeverdige gjester hos Gud (Dille 2015).

Gjensidigheten kommer også frem ved at flyktningene ønsker å bidra, både ved å invitere hjem til seg og ved å hjelpe til med praktisk arbeid. Den ene av de frivillige sa at det var som om han hadde fått en oppgave som ikke kostet ham mye og som ga krefter tilbake.

Likeverd uttrykkes også på andre måter, blant annet ved at Knut klart peker på de ressursene mange av flyktningene bringer med seg til kommunen. Ressursene viser seg også i verdiene deres, i omtanken for fellesskapet og andres behov foran egne. Anne understrekte likeverdet ved å poengtere at de er vår neste og at Gud elsker dem like mye som oss, på den måten er vi likeverdige.

5.2.4 Titulering

I dette avsnittet vil se på hvilke ord og benevnelser de har når de snakker om hverandre. Dette vil kunne si en del hva slags relasjon det dreier seg om. Tittelen på oppgaven antyder allerede noe om hvilke benevnelser som blir brukt. Det er bare en av flyktningene som ikke bruker familietermer når han skal beskrive sine norske venner. Den samme personen sier at han holder seg mye for seg selv, og ikke er så mye sammen med hverken egne landsmenn eller norske. Foruten den ene personen beskriver de forholdet til de frivillige både som venner og som familie noe som fremkommer i noen av sitatene fra flyktningene. Som Elias sa: «venner, familie, alt». En av de norske uttrykte at de ikke tok dem inn i familien, som noen av de andre gjorde, men valgte å ha kontakt med mange. Allikevel sier de at det er enkelte som blir nærere, og at det har med kjemi å gjøre. De opplever at de har litt av foreldre og besteforeldrefunksjonen for dem og blir kalt mor. En annen beskriver forholdet til en av flyktningene som et nært og godt vennskap og synes det er en tillitserklæring at han kaller henne mor. I innledningen til oppgaven siterer jeg en av de frivillige som som litt forsiktig

sier at mange av jentene og guttene kaller ham for far, og at han egentlig synes det er litt greit. Det kan virke som om flyktingene i større grad bruker familietermer, mens de norske bruker vennetermer når de skal beskrive relasjonen. Nå er det ikke sikkert at vi legger det samme innholdet i ordene som brukes, dette varierer i ulike kulturer. Det som er helt tydelig er at to av flyktingene nærmest har fått en adoptivfamilie. Aylan og datteren har sin mormor, og Marie er mor og bestemor for sine to.

I teoridelen beskrev jeg hvordan Det nye testamentet brukte slekts- og familietermer når forholdet mellom Gud og de kristne skulle beskrives. Dette viste seg spesielt i forholdet mellom Gud som far, og de kristne som Guds barn. Benevnelsene “brødre og søstre” var vanlige. Familietermene pekte ikke på en form for slektskap, men på de personlige relasjonene og kvaliteten av disse (Hegstad 2015 s. 90). Det kan være mulig at bruk av familietermer i kristne fellesskap er mer vanlig i den eritreisk-ortodokse kirken da denne står nærmere urkirken.

FEILKILDER

Det er store muligheter for feilkilder både i intervjumaterialet og i analysen. En av de viktige feilkildene er flyktingenes språk og begrepsforståelse. Det at vi kommer fra helt forskjellige kulturer kan lett føre til at vi vi forstår ting forskjellig og legger ulike ting i de samme uttalelsene. Kommunikasjon og forståelse er derfor viktige årsaker til feilkilder. Et annet moment er selvfølgelig mitt eget engasjement i saken. Dette kan ha farget både måten spørsmålene ble stilt på og tolkingen av svarene. Respondentenes svar kan selvfølgelig også ha vært farget av at de kjenner meg fra før.

6. Drøfting

I analysen har jeg sett på to forhold; hva som motiverer de frivilliges engasjement og relasjonene mellom de frivillige og flyktingene. De frivilliges motivasjon viser seg å være sammensatt og kan for de fleste begrunnes både av nestekjærighet og ønske om å hjelpe samtidig som det er et sterkt element av interesse inne i bildet. De gjør det for det de har lyst til og ikke av ren plikt. Nestekjærighet, etisk fordring og ansiktets apell kan likevel tolkes inn i motivasjonen. I den grad det oppleves som plikt er det nettopp i denne formen. Denne delen av analysen lar jeg stå for seg selv.

Det mest interessante med resultatene av undersøkelsen synes jeg er de sterke relasjonene som vises. De har uttrykk av å ligne både vennerelasjoner og familierelasjoner. Jeg har vist til familietermene brukt om den kristne kirken og til det kristne fellesskapet for øvrig. Kan vi se på relasjonene som er bilde på et kristent fellesskap? De frivillige er alle kristne og deler av et kristent fellesskap. Flere av flyktningene er også kristne, men tilhører en helt annen kirke. Til tross for dette har de søkt til den norske kirken og etablert nære relasjoner til deler av menigheten. Noen er også med i et kristent husfellesskap. Men dette gjelder ikke alle. En av flyktningene som er med i undersøkelsen er eritreisk muslim og en er fra Somalia. Eritreeren beskriver en vennerelasjon, men ikke en familierelasjon til de norske, mens kvinnen fra Somalia har fått en norsk familie. Disse to har naturlig nok ikke fått sine norske kontakter direkte gjennom kirken, men via venner som har gått i kirken. Dette viser at fellesskapet ikke bare er et kristent nettverk, men ett som går utover dette. Engasjementet handler ikke bare om egne «brødre og søstre», men også om de andre, de «fremmede».

Undertittelen på oppgaven er diakoni som hverdagsintegrering. Men er dette diakoni? Det er i alle fall ikke organisert diakoni. Hverken kirken eller diakonen har noen offisiell rolle i dette, selv om den tidligere diakonen også i høy grad har engasjert seg og nok fått med seg mange av de andre.

Er det ikke bare et vanlig, normalt, humant engasjement for andre mennesker? Det kan det godt være. De kristne har ikke monopol på å gjøre det gode. På den ene siden har vi det allmenne diakonatet som i likhet med det allmenne prestedømmet. Som blant annet Hegstad (2009) og Dietrich (2011) sier, kan diakoni være de nestekjærlige gjerninger som hvert enkelt menneske gjør i hverdagen. Når Dietrich siterer Moltmann (1984) i sin egen oversettelse: “De svake trenger ingen advokater fra de sterkes kretser, men de trenger brødre, søstre og venner som er glad i dem [...]” (Dietrich 2011 s.107), er det lett å trekke sammenligning til det som kom frem i undersøkelsen.

7. Avslutning

Det er vanskelig å komme med noen konklusjon eller generalisering i denne studien. Undersøkelsen inneholder ingen målbare enheter og utvalget er uansett for lite til å ha noen egen overføringsverdi. Dette er i beste fall et lite bidrag til forståelsen av det sosiale fenomenet hverdagsintegrering og et glimt inn i livene til flyktningene og de frivillige.

Hvis jeg til slutt skal si noe om hva menighetsdiakonien kan tilføre arbeidet med flyktninger i Rissa, vil jeg støtte meg til noe av det diakonene sa i intervjuet med henne og gjøre det til mitt. Det er viktig at kirken og diakonien ikke isolerer seg men heller samarbeide med andre aktører i stedet for å skulle sette sitt eget stempel på det. Selv om diakoni er evangeliet i handling betyr ikke dette at vi skal evangelisere. Det handler om å møte mennesker med respekt. Det er diakonalt nok fordi det handler om mennesker. Inkludering av "den fremmede" i fellesskapet er viktig, særtiltak for flyktninger fremmer ikke dette, målet må heller være å innlemme dem i tiltak som er for hele befolkningen. I vår iver etter å inkludere må vi ikke kreve at de skal bli mest mulig lik oss selv, men la dem beholde sin egenart. La oss leve sammen i et mangfoldig fellesskap.

Religionsmøter og religionsdialog er et område hvor kirken både har spesiell kompetanse og tilgjengelig materiell, og som vil være et naturlig område å engasjere seg i. Her kan vi være med på å bearbeide fordommer og fremmedfrykt ved å skape en arena for åpne samtaler og informasjon.

Jeg vil avslutte med å hevde at det er viktig å ikke etablere tiltak der det ikke er behov. Å organisere det som ikke trenger å organiseres kan ta livet av det engasjementet som eksisterer. Dette kan illustreres ved å sitere hva Ole sa om å skulle være flyktningguide "Det hadd æ egentlig ikke hatt løst te. Da føle æ egentlig meir som det skoill ha vorre en jobb da. Det hadd liksom ikke vorte den kontakten mellom oss som familie eller vennerelasjon da."

Litteratur/referanser:

Adresseavisen. (04.01.16). Leder: *Hverdagsintegrering bør bli årets ord og handling*. Hentet fra: <http://www.adressa.no/meninger/2016/01/04/Hverdagsintegrering-b%3%B8r-bli-%3%A5rets-ord-og-handling-11984491.ece>

Andvig, E. (2010). Å forske på eller sammen med mennesker som hører til i «sårbare grupper» - gjør det en moralsk forskjell? I: Hummelvoll, JK, Andvig, E, Lyberg A. (2010) *Etiske utfordringer i praksisnær forskning*. Oslo: Gyldendal akademisk forlag.

Brenna, E. (2013). *Hva kan diakonien tilføre religionsmøtet mellom kristne og muslimer i Norge?* (Masteroppgave). Diakonhjemmet Høgskole (VID).

Den norske kirke og Kirkens Bymisjon (2014). *Liv i mangfoldig fellesskap. Om å fornye diakonien i europeiske lokalsamfunn* (norsk utgave) Oslo: Den norske kirke og Kirkens Bymisjon

Dietrich, S. (2011). "Jeg tror på det hellige fellesskap". I S. Dietrich, T.S. Dokka og H. Hegstad (red.) *Kirke nå. Den norske kirke som evengelisk-luthersk kirke*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag

Dietrich, S. (2011). Systematisk-teologisk grunnlag for diakonitjenesten. I S. Dietrich, K. K. Korslien og K. Nordstokke (red.) *Diakonen – kall og profesjon*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Dietrich, S. (2011). Forståelsen av diakontjenesten i Den norske kirke. I S. Dietrich, K. K. Korslien og K. Nordstokke (red.) *Diakonen – kall og profesjon*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Dille, P.N. (2015). *Og dere tok imot meg. Praktisk arbeid i møte med flyktninger som teologisk sted i lys av Jon Sobrino og Gemma Tulud Cruz*. (Spesialavhandling) Det teologiske menighetsfakultet.

Eide, S. B. (2014). Relasjonsetikk. I: Eide, S. B. og Skorstad, B: *Etikk – til refleksjon og handling i sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Ellingsrud, B.H. (2007). Nestekjærlighet. Subjekt-subjekt-etikk. Bergen: Fagbokforlaget

Engel, Charlotte (2006). *Svenska kyrkans sociala arbete för vem och varför? En religionssociologisk studie av ett diakonalt dilemma*, Stockholm: Ersta Sköndal högskola forskningsavdelings skriftserie nr 26.

Fanuelson, O. (2009). Kirkens omsorgstjeneste. I K. I. Johannesen, K. Jordheim og K. K. Korslien (red): *Diakoni – en kritisk lesebok*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag

FN- sambandet. Definisjon av begrepet flyktning. Hentet fra:

<http://www.fn.no/Tema/Flyktninger/Viktige-begreper-om-flyktninger-og-asyll>

Fosnafolket (10.05.17). *Ildsjelen Einar (74) ble overrasket med 10 000 kroner*. Hentet fra: <http://www.fosna-folket.no/nyheter/2017/03/10/Ildsjelen-Einar-74-ble-overrasket-med-10-000-kroner-14424199.ece>

Fretheim, K. (2014). "Ansatte og frivillige." I: Fretheim, K. (red). *Ansatte og frivillige. Endringer i Den norske kirke*. Oslo: IKO forlaget

Fretheim, K. (2016). "Tre tilnærminger til fellesskap". I: Fretheim, K., Lorentzen, H. og Mogstad, S.D.: *Fellesskap og organisering. Frivillig innsats i kirkens trosopplæring*. Oslo: IKO forlaget

Habermann, U. (2007). "Motiver – hvorfor frivillig arbeid? I: *En Postmoderne helgen? om motiver til frivillighet*, Lund Universitet, s 193-204

Habermann, U. (2007). "Et bud på frivillighetens bæredygdighet I: *En Postmoderne helgen? om motiver til frivillighet*, Lund Universitet, s 317-357

Hansson, M. J. (2008). "Diakoniteologisk reflexion". I: Blennberger, E, Hansson, M. J (red.): *Diakoni. Tolkning, historik, praktik*. Stockholm: Verbum

Hauge, H. (2009). K.E. Løgstrup i *Den Store Danske*, Gyldendal. Hentet 23. april 2017 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=119856>

Haugen, H.M. (2015): "Trosopplæring, åndelig utvikling og diapraksis. Arbeid i flerkulturelle lokalsamfunn" I: *Prismet*, årgang 66, hefte 4, s.221-233. Oslo: IKO-forlaget.

Hegstad, H. (2009). *Den virkelige kirke. Bidrag til ekklesiologien*. Bergen: Fagbokforlaget

Hegstad, H. (2015). *Gud, verden og håpet*. Innføring i kristen dogmatikk. Oslo: Lunde Forlag.

Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet – en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk forlag

IMDI (2014). "Frivillighet og mangfold". Veileder i mangfoldsarbeid for kommuner og frivillige organisasjoner. Hentet fra: <http://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/brosjyrer-og-ressurser/frivillighet-og-mangfold-veileder.pdf>

Jordheim, K. (2009). Plan for diakoni i Den norske kirke – en presentasjon. I K. I Johannesen, K. Jordheim og K. K. Korslien (red.): *Diakoni – en kritisk lesebok*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag

Jordheim, K. (2011). Diakon i menighet. I S. Dietrich, K. K. Korslien og K. Nordstokke (red.) *Diakonen – kall og profesjon*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Kirken.no (17.06.2016): Flyktninger sentralt tema i Det lutherske verdensforbund. Hentet fra <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/flyktninger-sentralt-tema-i-det-lutherske-verdensforbund/>

Kirken.no (14.09.15): Nestekjærighet og gjestfrihet. Hentet fra: <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/nestekjarlighet-og-gjestfrihet/>

Kirken.no (17.09.2014): Kirken ber Norge ta imot flere flyktninger fra Midtøsten. Vedtatt av mellomkirkelig råd 11.09.2014. Hentet fra: <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/kirken-ber-norge-ta-i-mot-flere-flyktninger-fra-midstosten/>

Korslien, K. K. (2009). Anerkjennelsens plass i diakonien. I K. I Johannesen, K. Jordheim og K. K. Korslien (red): *Diakoni – en kritisk lesebok*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag

LVF (2010). *Diakoni i kontekst: forvandling, forsoning, myndiggjøring*. Hentet fra: https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/samfunnsansvar/diakoni/diakoni_kontekst_2010_norsk_web.pdf

Løgstrup, K.E. (2010). *Den etiske fordring*. Århus: Forlaget Klim

Myklebust, S. (2010). *Welcome to this holy mess: kva faktorar er viktige for fleirkulturell integrering i kyrkjelydar i Det Norske Baptistsamfunn og Den norske kyrkje*. (Masteroppgave) Diakonhjemmet høgskole (VID).

NESH (2006). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi.

Nordstokke, K. (2011). En diakonal kirke. I S. Diethrich, T. S. Dokka og H. Hegstad (red.) *Kirke nå – Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke*, Bergen: Fagbokforlaget

Norges Kristne Råd, Kirkerådet og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke, Kristelig studieforbund, Kristen Interkulturelt Arbeid, Den norske kirkes nord/sør informasjon (2012). På vei mot et inkluderende samfunn. Ressursmaterieell for menigheter og organisasjoner: “Hvordan skape flerkulturelle fellesskap?”

Sandnes, K.O. (1994). *A New Family. Conversion and Ecclesiology in the Early Church with Cross-Cultural Comparisons*. Bern: Peter Lang, Inc., European Academic Publishers

Solberg, E. (2016). Nyttårstalen 2016. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nyttarstalen-2016/id2469087/>

Sommerfeldt, A. *Kirkens helhetlige diakonale tjeneste*. Foredrag fagdag for diakoner og diakoniarbeidere 28.11.2013. Hentet fra: <https://kirken.no/globalassets/bispedommer/borg/dokumenter/biskopen/foredrag/kirkens-helhetlige-diakonale-tjeneste---fagdag-28-11-2013.pdf>

Språkrådet: Årets ord: hverdagsintegrering. Hentet fra: <http://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2016/arets-ord-hverdagsintegrering/>

Svendsen, L. F. H. (2011, 16. november). Knud Ejler Løgstrup. I Store norske leksikon. Hentet 23. april 2017 fra https://snl.no/Knud_Ejler_L%C3%B8gstrup.

Thagaard T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 4.utg. 2.opplag 2015, Bergen: Fagbokforlaget

VID. "Diap praksis som trosopplæring i flerkulturelle lokalsamfunn". Hentet fra:
<https://www.vid.no/en/research/research-groups/diapraksis-som-trosopplaering-i-flerkulturelle-lokalsamfunn/>

Andre dokumenter:

Det kongelige justis og beredskapsdepartement (2016). Rundskriv til lov om introduksjonsordning, og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)
<https://www.regjeringen.no/contentassets/4b44b3ea29554b4aa1e9169829b75b78/g-01-2016.pdf>

IMDI. Om planlegging og bosetting, anmodning og vedtak. Hentet fra (15.01.2017)
<http://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/anmodning-og-vedtak/#sør-trøndelag>,

Kirkelig ressursdokument om asyl- og flyktningpolitikk. Med vedtak fra kirkemøtet 2005 og kirkekomiteens merknader til saken (2005). «Når så vi deg fremmed og tok i mot deg?»
Hentet fra: https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/samfunnsansvar/asyl-innvandring-integrering/naar_saa_vi_deg_fremmed_km_2005.pdf

Kirkemøtet. (2016). KM 15/16 *Religionsmøte og dialog*. Hentet fra:
https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/2016/vedtak/km_15_16_vedtak.pdf

Kirkemøtet. (2006.) KM 11/06 *Innvandring og integrering – Den norske kirkes rolle i et flerkulturelt samfunn*. Kirkemøtekomiteens merknader og Kirkemøtets vedtak.
https://kirken.no/globalassets/kirken.no/migrering/km06_vedtak_integrering.pdf

Kirkemøtet. (2006). *Veiledning i religionsmøte*. Hentet fra:
https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/mellomkirkelig-rad/2015/dokumenter/veiledn_religimotet.pdf

Kirkerådet. (1988/1997). *Plan for diakoni*. Oslo: Kirkerådet

Kirkerådet. (2008). *Plan for diakoni i Den norske kirke*, Oslo: Kirkerådet. ISBN-13: 978-82-7545-072-0

Mellomkirkelig råd.

Mellomkirkelig råd. (2015). *Integrering*. Hentet fra: <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/mellomkirkelig-rad/okumenikk-og-kirkesamarbeid/religionsdialog/integrering/>

Vedlegg:

1. Samtykkeskjema
2. Intervjuguide

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

“Diakoniens plass i hverdagsintegreringen”

Definisjoner

«Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet»

«Hverdagsintegrering» beskriver den innsatsen vanlige folk gjør i hverdagen for å integrere flyktninger og innvandrere (Språkrådet 2016).

Bakgrunn og formål

Forskningsprosjektet er en masteroppgave i diakoni ved Det teologiske menighetsfakultetet/VID vitenskapelige høyskole.

Formålet med oppgaven er å se på de rammer og signaler kirken og diakonien gir når det gjelder integrering av flyktninger, og hvilken rolle diakonien har i denne.

Jeg vil se spesielt på hverdagsintegreringen og hva denne betyr i praksis. Hvordan oppstår den, og hvordan oppleves den for flyktningene og de frivillige.

Fokuset er på hvilken betydning hverdagsintegreringen har for den enkelte sosialt og følelsesmessig; opplevelse av mening, fellesskap og trygghet. Det er også fokus på om hverdagsintegreringen har betydning for å nå målene i introduksjonsprogrammet; arbeid eller utdanning.

Er det behov for andre, organiserte tiltak eller aktiviteter? Hvilken rolle kan diakonien spille i dette, som iverksetter eller samarbeidspartner?

For å belyse disse spørsmålene ønsker jeg å intervju 6 flyktninger med et lokalt, norsk nettverk. De har enten har fullført introduksjonsprogrammet, eller som vil fullføre i løpet av dette skoleåret. Jeg ønsker også å intervju lokale innbyggere som har etablert kontakt med bosatte flyktninger. I tillegg ønsker jeg å intervju leder for flyktningetjenesten og diakonen i Rissa. Rekrutteringen skjer gjennom egne kontakter, eventuelt i samarbeid med flyktningetjenesten.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Intervjuene er beregnet til å vare i opptil 1 time. Jeg vil gjøre et lydopptak og renskrive intervjuet etterpå. Spørsmålene til flyktningene vil handle om hva slags kontakt de har med lokalbefolkningen, hvordan denne oppstod, hva de gjør sammen og hvilken betydning dette har for dem. I tillegg vil jeg spørre om det er tiltak eller aktiviteter de savner.

Til de frivillige vil spørsmålene handle om mye av det samme, i tillegg til å gå inn på motivasjonen for engasjementet.

Leder for flyktningetjenesten vil få spørsmål om hvordan flyktningetjenesten opplever integreringen i Rissa, både sosialt og forhold til introduksjonsprogrammet. Hvordan er samarbeidet med andre aktører, er det konkrete tiltak eller aktiviteter som savnes? Kan kirka og diakonien bidra med noe?

Diakonen vil blant annet bli spurt om hvilke tanker hun har om diakoniens rolle i forhold til flyktningene. Er det områder det kan være aktuelt med diakonale tiltak rettet mot bosatte flyktninger i Rissa? Hva tenker du om samarbeid med andre aktører i forhold til dette?

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er bare jeg som har tilgang til materialet. Materialet oppbevares utilgjengelig for andre på min private PC som er passordsikret. Lydopptak vil bli slettet etter renskriving. Det vil ikke bli registrert hverken navn, adresse eller andre direkte personopplysninger. Med unntak av diakonen og leder for flyktningetjenesten vil personene bli anonymisert i størst mulig grad. Bruk av eventuelle direkte sitat skal godkjennes av informantene.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.05.2017.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Inger Marie Falch Løwø på telefon 94848323.

Veileder er professor Sturla Johan Stålsett ved Det teologiske menighetsfakultetet, telefon 22590634.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Spørsmålene til flyktingene:

- Hvor lenge har du bodd i Rissa?
- Er du alene eller har du familie her?
- Hvordan er din opplevelse av å bo i Rissa?
  - o Jobbmuligheter/skolegang
  - o Fritidsaktiviteter
  - o Bolig
  - o Vær/klima
  - o Geografisk
- Hvordan opplever du menneskene i Rissa?
  - o Vennlige/uvennlige
  - o Hjelpsomme/nok med seg selv
  - o Inkluderende/eskluderende
  - o Åpne/lukkede
  - o Rasisme?
- Hvor kan du tenke deg å bo i fremtiden? (Hvorfor?)
- Hvilke planer eller drømmer du har for fremtiden?
  - o Jobb
  - o Familie
  - o Annet
- Hvordan kom du i kontakt med det norske nettverket sitt?
  - o Språkkafe
  - o Kirka
  - o Annet
- Kjenner du mange Rissværing?

- Er det noen du har spesielt god kontakt med? Ser du på dem som
  - o Venner
  - o Bekjente/hjelpere
  - o Familie

- Hvor lenge du har kjent dem?

- Hvor ofte møtes dere?
  - o Ukentlig
  - o Sjeldnere
  - o Oftere

- Hva gjør dere sammen?

- Tenker du at dere er viktige for hverandre?
  - o Hjelper dere hverandre?

- Hva betyr dette nettverket/vennskapet for deg?
  - o Følelsesmessig
  - o Sosialt
  - o Språkutvikling
  - o Jobbmuligheter

- Er det noen organiserte tiltak eller aktiviteter du kunne ønske fantes i kommunen?
  - o Fritidsaktiviteter
  - o Fellesskapsaktiviteter
  - o Tiltak for mødre som er hjemme med barn
  - o Andelsjordbruk
  - o Kurs
  - o Trening tilrettelagt for kvinner
  - o Tilrettelegging for religionsutøvelse

- Hva tenker du om å delta på aktiviteter i regi av kirka?

Spørsmål til frivillige:

- Hva er ditt inntrykk av situasjonen til de bosatte flyktingene i Rissa?
  - o Skole'
  - o Jobb
  - o Fritid
  - o Psykososialt

- Har du kontakt med en eller flere av flyktingene?

- Hvor lenge har dere hatt kontakt?

- Hvordan kom dere i kontakt?
  - o Språkkafe
  - o Kirka
  - o Gjennom venner/bekjente
  - o Annet

- Hva var motivasjonen eller drivkraften bak engasjementet ditt?
  - o Interesse/nysgjerrighet
  - o Humanistisk/diakonalt
  - o Nestekjærlighet/barmhjertighet
  - o Religiøst/trosbasert

- Hva for deg til å fortsette?
  - o Glede
  - o Plikt
  - o Gjensidighet
  - o Nytte
  - o Ønske om å være til hjelp/gjøre en god gjerning

- Hvor ofte møtes dere?
  - o Ukentlig
  - o Oftere
  - o Sjeldnere

- Kan du fortelle om hva dere gjør sammen?

- Hvordan vil du beskrive relasjonene?
  - o Nær/distansert
  - o Venn/bekjent
  - o Hjelperelasjon
  - o Gjensidig
  - o Annet

- Tror du relasjonene ville ha vært annerledes hvis kontakten hadde vært formalisert?

- Ser du noen utfordringer i den kontakten dere har?
  - o Ulike forventninger
  - o Kultur, språk eller religiøse utfordringer
  - o Kapasitet
  - o Ubalanse i maktforhold

- Er det det noen organiserte tiltak eller aktiviteter for flyktningene du kunne ønske fantes i kommunen?

- Hva tenker du om kirka og diakoniens ansvar i forhold til de bosatte flyktningene i kommunen?

- Er det noe konkret du tenker kirka og diakonien kunne ha bidratt med?

Spørsmål til diakon:

- Hvilke tanker har du rundt den lokale menighetens engasjement for flyktninger?

- Har flyktningene en plass i menighetsdiakonien? Hvilken rolle kan diakonien spille?

- På hvilke områder kan det i så fall være behov for diakonale tiltak rettet mot flyktninger?

- Er det konkrete diakonale tiltak du tenker det kan være aktuelt å prøve ut i Rissa?

Spørsmål til leder av flyktingetjenesten:

- Hva er ditt inntrykk av den sosiale integreringen i Rissa kommune?

- Hvordan opplever du at flyktningene blir mottatt i nærmiljøet?

- Hva slags samarbeid har flyktningetjenesten med frivillige?
  - o Lag/organisasjoner
  - o Frivillighetssentralen
  - o Kirka
  - o Andre

- (lag, organisasjoner, kirka og enkeltpersoner)?
- Hvilke roller og aktiviteter dekker det frivillige arbeidet?
- Verdi i forhold til introduksjonsprogrammet?
- Verdi i forhold til andre områder av integreringen?
- Er det noen konkrete tiltak du tenker kirken eller andre frivillige organisasjoner kunne ha bidratt med?
  - o Mødre som er hjemme med barn
  - o Aktiviteter på fritid